

Nr 49

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.; given Stockholms slott den 17 februari 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att odlingen av hampa även av 1961 års skörd skall lämnas statligt stöd. Det nuvarande högsta pristillägget å 94,5 öre per kilogram stödberättigad hampfiber bibehålles och lämnas liksom hittills för en högsta kvantitet av 720 ton. Kostnaden för pristillägget inklusive bidrag till vissa odlingsförsök m. m. beräknas för budgetåret 1961/62 till i runt tal 700 000 kronor. Stödet skall liksom hittills utgå ur det under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Vidare föreslås, att till Gotlands hampodlareförening såsom särskilt bidrag i anledning av skadorna på 1960 års skörd av hampa skall utbetalas ett belopp av högst 350 000 kronor av de medel, som för budgetåret 1960/61 beräknats till pristillägg för hampfiber och som till följd av det svaga skördeutfallet endast till en del utnyttjats härför.

I enlighet med en mellan Hallands läns linodlareförening och Sveriges oljeväxtintressenter träffad överenskommelse föreslås, att det nuvarande stödsystemet för spånadslin med statliga pristillägg, vartill medel anvisas å driftbudgeten, slopas. Stödet till odlingen av spånadslin skall i stället från och med 1961 års skörd bestridas ur de införselavgiftsmedel för fettvaror, som enligt beslut av 1959 års riksdag under vissa förutsättningar får användas för stöd av oljelinodlingen, i den mån dessa medel inte behöver tagas i anspråk för att stödja sistnämnda odling. Stödkostnaderna för spånadslinhalm skall dock inte överstiga 1 040 000 kronor per år. För spånadslinfrö begränsas det årliga stödet till en kvantitet av 2 400 ton. Frågan skall efter ett par års erfarenheter kunna upptagas till prövning.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
17 februari 1961.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEŃ, statsråden NILSSON, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, fråga om *fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.* samt anför därvid.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln under reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (p. 31) på min hemställen föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild framställning i ämnet, beräkna till stödet åt lin- och hamphanteringen under budgetåret 1961/62 samma belopp som för innevarande budgetår eller 1 500 000 kr.

Beräkningen av nämnda belopp för år 1960/61 grundade sig på ett högsta pristillägg för linfiber av 61 öre per kg och för hampfiber av 94,5 öre per kg samt stödberättigade kvantiteter av 1 325 ton linfiber och 720 ton hampfiber. Med utgångspunkt härifrån beräknades bidragskostnaderna för budgetåret 1960/61 till 808 250 kr. för lin och 680 400 kr. för hampa. Därtill kom bidrag till vissa odlingsförsök m. m., varför det totala medelsbehovet kom att utgöra avrundat 1 500 000 kr.

Genom beslut den 5 maj 1960 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens jordbruksnämnd att, efter samråd med kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och arbetsmarknadsstyrelsen i vad på resp. kollegium, riksnämnden och styrelsen ankommer, dels närmare utreda frågan om det statliga stödet åt lin- och hamphanteringen efter Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen, dels i samband härmed närmare utreda Hallands läns linodlareförening och Gotlands hampodlareförening ekonomiska ställning samt föreningarnas möjligheter i övrigt till fortsatt verksamhet, dels före den 1 februari 1961 till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, till vilka resultatet av nämnda utredningar kunde föranleda.

I en den 31 januari 1961 dagtecknad skrivelse angående stödet åt lin- och hampodlingen hemställer *statens jordbruksnämnd* dels att under reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1961/62 måtte upptagas såsom delpost för stöd åt odlingen av ham-

pa, m. m. ett belopp av 700 000 kr., dels om bemyndigande för jordbruksnämnden att utav det för budgetåret 1960/61 för pristillägg å hampfiber anslagna beloppet av omkring 680 000 kr. tillgodogöra Gotlands hampodlareförening såsom särskild ersättning till följd av årets skördekatastrof ett belopp av högst 350 000 kr. utöver det belopp, som kan komma att utbetalas till föreningen för pristillägg å fiber av 1960 års skörd, dels om godkännande av att stödet åt odlingen under åren 1961—1964 av spånadslin anordnas i huvudsak enligt vissa i nämndens skrivelse angivna riktlinjer, dels om rän-
tefrihet för tiden fr. o. m. den 1 januari 1959 beträffande vissa åt Hallands läns linodlareförening från hemslöjdslånefonden utlämnade lån.

Över jordbruksnämndens skrivelse har, efter remiss, utlåtande avgivits av *statskontoret*.

Det av jordbruksnämnden framlagda förslaget till omläggning av stödet åt spånadslinodlingen, har vid sammanträde den 4 januari 1961 underställts *jordbrukets förhandlingsdelegation*, som därvid enhälligt tillstyrkt detta. I fråga om medel till täckning av kostnaderna i fortsättningen för stödet åt spånadslinodlingen har på initiativ av jordbruksnämnden förhandlingar förts och — under förutsättning av godkännande från statsmakternas sida — överenskommelse träffats mellan *Sveriges oljeväxtintressenter, förening u. p. a.*, och *Hallands läns linodlareförening, u. p. a.*

I enlighet med givna direktiv har jordbruksnämnden vidare samrått med *kommerskollegium*, *riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap* och *arbetsmarknadsstyrelsen*, vilka myndigheter lämnat nämndens förslag utan erinran.

I sin skrivelse den 31 januari 1961 behandlar jordbruksnämnden till en början frågan om det statliga stödet åt lin- och hamphanteringen efter Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen.

EFTA-konventionen och det statliga stödet åt lin- och hamphanteringen

Konventionens innebörd

Jordbruksnämnden konstaterar, att linet och hampan enligt EFTA-konventionens gränsdragning inte har hänförts till de jordbruksvaror, som enligt konventionens artikel 21 är undantagna från bl. a. bestämmelserna i konventionens artikel 13 angående statliga stödåtgärder. Artikel 13 förbjuder vissa former av statligt exportstöd samt andra stödåtgärder med huvudsakligt syfte eller verkan att motverka fördelarna av frånvaro av tullar och kvantitativa restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna. Vidare anges, att om någon form av stödåtgärd tillämpas, som motverkar nyss angivna fördelar (utan att detta dock är åtgärdens huvudsakliga syfte eller verkan), kan en klagande medlemsstat i sista hand genom majoritetsbeslut av EFTA:s råd befrias från vissa konventionsförpliktelser gentemot den medlemsstat,

som tillämpar stödåtgärden. Slutligen stadgar artikel 13, att EFTA:s råd kan besluta om ändring i artikeln och i beskrivningen av förbjudna former av statligt exportstöd.¹

För en bedömning ur EFTA-synpunkt av stödet åt lin- och hampodlingen lämnar nämnden till en början en redogörelse för motiven till och formen för de statliga åtgärderna samt en överblick av odling, export och import av lin och hampa.

Statsstödet motivering och utformning

Jordbruksnämnden framhåller, att då staten år 1940 började stödja odlingen av lin och hampa i Sverige, detta var en av avspärrnings- och krigsriskens betingad beredskapsåtgärd. Beredskapssynpunkten motiverade sedermera under en följd av år de statliga stödåtgärderna. Numera är dock stödet åt de kvarvarande odlarföreningarna — Gotlands hampodlareförening och Hallands läns linodlareförening — föranlett främst av andra överväganden. Vad gäller stödet åt den gotländska hampodlingen har detta i stor utsträckning föranletts av hänsyn till de särskilda gotländska förhållandena, i första hand myrmarksodlingens problem men även sysselsättningsproblemen på ön. Stödet åt linodlingen torde numera i huvudsak få ses som ett jordbruksstöd av speciell art. Nämnden anför vidare bl. a. följande.

Stödet åt lin- och hampodlingen utgår alltsedan 1951 års skörd i form av ett pristillägg med visst antal ören per kg frambragt spinnbar fiber, med begränsning till visst antal kg för varje års skörd. Vidare gäller sedan år 1957 en prisgaranti för frö av spånadslin. Beredningsverken för lin och hampa ägs båda helt av odlarna.

De produkter av lin- och hampodlingen, som kan ha betydelse i förevarande sammanhang, är dels lin- och hampfiber, dels de s. k. spånskivor, som av linodlarföreningen framställs av avfall från linberedningen.

Beträffande försäljningen av fiber har alltsedan början av 1950-talet tillämpats avtal mellan Riksförbundet Lin och hampa samt lin- och hampspinnerierna, enligt vilka spinnerierna förbundit sig att till priser, som i princip motsvarar världsmarknadspriserna, årligen inköpa viss mängd fiber av spinnbar kvalitet. Stödet åt odlingen av lin och hampa har alltså icke inneburit någon subventionering i fråga om spinneriernas inköp av fiber. De av avtalen omfattade kvantiteterna har i huvudsak motsvarat de spinnbara

¹ Artikelns lydelse är följande:

»Artikel 13 *Statliga stödåtgärder*

1. Medlemsstaterna skola icke bibehålla eller införa

a) de i bilaga C beskrivna formerna för stödåtgärder åt export av varor till andra medlemsstater, eller

b) någon annan form av stödåtgärd, vilkens huvudsakliga syfte eller verkan är att motverka de fördelar, som förväntas i anledning av undanröjande eller frånvaron av tullar och kvantitativa restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna.

2. Om tillämpningen i en medlemsstat av någon form av stödåtgärd, utan att strida mot moment 1 i denna artikel, likväl motverkar de fördelar, som förväntas i anledning av undanröjandet eller frånvaron av tullar och kvantitativa restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna, och under förutsättning att den i momenten 1—3 i artikel 31 angivna proceduren följts, må rådet genom majoritetsbeslut bemyndiga en medlemsstat att gentemot den medlemsstat, som tillämpar stödåtgärden, upphöra att fullgöra sådana förpliktelser enligt denna konvention, som rådet anser lämpliga.

3. Rådet må besluta att ändra bestämmelserna i denna artikel och i bilaga C.»

kvantiteter, som framkommit. Nya avtal har nyligen träffats med sikte på 1961—1964 års skördar.

De förut nämnda spånskivorna framställs av avfall från linberedningen — s. k. skävor — d. v. s. den del av halmen, som frånskiljes då fibern tillvaratages. Spånskivorna framställs för byggnads- och snickeriändamål. Innan tillverkningen av spånskivor upptogs under senare delen av 1950-talet, begagnades skävorna såsom bränsle för de ugnar, som ger värme till rötvattnen och torkar. Skävorna saknar saluvärde men debiteras spånskivetillverkningen efter sitt värde som bränsle. Härvid ger spånskivetillverkningen ett överskott, som bidrager till att begränsa behovet av stöd åt spånadslinodlingen. Någon subventionering av spånskivetillverkningen förekommer sålunda inte.

Jordbruksnämndens *förslag till omläggning av stödet åt spånadslinodlingen* innebär i korthet, att det hittillsvarande budgetanslaget ersättes med ett bemyndigande åt föreningen Sveriges oljeväxtintressenter att inom i princip oförändrad kostnadsram disponera vissa införselavgiftsmedel för stöd åt spånadslinet. För att beslut av föreningen angående linstödet skall bli gällande, förutsättes att beslutet biträtts av statens representanter i föreningens styrelse eller i sista hand av jordbruksnämnden.

Odling, export och import i EFTA-länderna

Till belysning av de omständigheter på lin- och hamphanteringens område, som kan tänkas vara av betydelse i förhållandet till EFTA-länderna, lämnar jordbruksnämnden följande på grundval av material från Riksförbundet Lin och hampa sammanställda uppgifter om odling, export och import av lin och hampa i de länder, som ingår i Europeiska frihandelssammanslutningen.

S p å n a d s l i n. Linarealen i *Sverige* har under senare år utgjort omkring 2 500 ha och fiberproduktionen torde normalt utgöra omkring 2 500 ton. Exporten, ca 1 100 ton, utgöres i huvudsak av icke spinnbara blånor för pappers- och drevtillverkning. Det statliga stödet utgår, som förut nämnts, endast för spinnbar fiber. Av exporten har på senare tid omkring en tredjedel gått till EFTA-länder. Importen av linfiber, som utgjort ca 2 400 ton per år, har efter kriget huvudsakligen skett från Belgien och Nederländerna. På senare år har dock även skett en betydlig import från Sovjetunionen. Importen från andra länder — i huvudsak endast Danmark — är ringa eller 100 à 200 ton per år. En närmare redovisning av den svenska exporten och importen av linfiber framgår av den sammanställning, vilken såsom *bilaga 1* torde få bifogas detta protokoll.

Storbritannien har den största linneindustrien i Västeuropa och förbrukar mellan 40 000 och 50 000 ton linfiber per år. Praktiskt taget hela denna råvarukvantitet importeras f. n. Under andra världskriget lämnades betydande subventioner från staten till odling av spånadslin i England och Nordirland. Då subventioneringen av linodlingen upphörde i England i mitten av 1950-talet, försvann odlingen helt inom detta område. På Nordirland bibehölls subventioneringen något längre och där förekom en spånadslinodling av 700—800 ha till år 1958. Enär linneindustrien på Nordirland föredrog att köpa ryskt lin till dumpingpriser, indrogs subventionerna med sam-

ma påföljd som i England. Linodlingen på Nordirland upphörde därför helt år 1959.

Då svårigheter uppstod att erhålla ryskt lin hösten 1959 och priserna på linfiber steg rätt avsevärt i Västeuropa, beslöts att spånadslinet ånyo skulle subventioneras på Nordirland fr. o. m. 1960 års odling. Odlarna garanterades bl. a. ett pris för den högsta klassen rotad tåga av 4 kr. 68 öre per kg och för den lägsta tågaklassen 3 kr. 83 öre per kg. Trots dessa relativt höga garantipriser, som ligger 60 å 70 procent över nuvarande svenska fiberpriser, lyckades man inte åstadkomma större linodling på Nordirland år 1960 än ca 150 ha. Beredningsverken hade nedlagts på Nordirland under år 1959, varvid maskiner och arbetare skingrats. Det fanns därför ingen möjlighet att bereda några större mängder lindhalm trots de kraftigt höjda subventionerna. Det anses därför inte sannolikt, att någon nämnvärd spånadslinodling kommer till stånd under år 1961 utan Storbritannien torde bli helt beroende av import av råvara till sin omfattande linneindustri. Eftersom efterfrågan på linnevaror anses vara oförändrad, torde importbehovet av linfiber till Storbritannien kunna beräknas uppgå till ca 50 000 ton per år under de närmaste åren.

I slutet av 1930-talet återupptogs spånadslinodlingen i *Danmark*. Ett antal beredningsverk uppfördes såväl på Jylland som på de större öarna. Odlingarna uppgick under kriget och större delen av 1940-talet till ca 8 000 ha. Statsmakterna i Danmark lämnade ingen direkt subvention till linberedningsverken. Däremot erhöll dessa tillstånd att under den svåra textilråvarubristen under kriget uttaga mycket höga priser på linfiber (ungefär tre gånger högre priser än under samma tid i Sverige). Därigenom kunde beredningsverken snabbt amorteras och vid krigsslutet var praktiskt taget samtliga danska beredningsverk helt skuldfria. När sedermera importmöjligheter åter stod till buds, begränsades licensgivningen för importen i syfte att stödja den inhemska linodlingen. Då världsmarknadspriserna på linfiber sjönk i slutet av 1940-talet, minskades de danska linodlingarna och flera beredningsverk nedlades. F. n. finnes endast två verk kvar, nämligen i Kolding på Jylland och i Tåstrup utanför Köpenhamn. De båda återstående beredningsverken i Danmark odlade år 1960 sammanlagt ungefär 700 ha spånadslin, vilket motsvarar ungefär halva beredningskapaciteten. Större delen av den därifrån erhållna fibern förädlas vid spinneriet i Kolding. För att kunna ekonomiskt utnyttja kapaciteten vid detta spinneri måste man numera importera betydande kvantiteter fiber från Sovjetunionen samt Belgien och Holland. Även från Sverige har under de senaste åren köpts mindre fiberkvantiteter. Samtidigt har Danmark liksom Sverige exporterat sådana fiberkvaliteter, som icke kan användas i de inhemska spinneriernas relativt specialiserade tillverkningar av färdiga linnevaror. Den danska exporten till Sverige har i huvudsak omfattat s. k. grönberedda linblånor från ett under år 1959 nedlagt linberedningsverk i Skåvinge på Själland. Importörer har varit hamppinnerier och drevfabriker. Den svenska linneindustrien torde däremot inte ha importerat dansk linfiber. De återstående danska linberedningsföretagen är liksom i Sverige kooperativa odlarföretag. De anses under de senaste åren ha haft att kämpa med stora ekonomiska svårigheter på grund av rysk dumping i förening med flera års svaga skördar.

I *Österrike* förekom under och strax efter det senaste världskriget en mindre spånadslinodling. Denna odling erhöll viss subvention från staten. Under 1950-talet minskades denna odling successivt och upphörde så småningom liksom i Västtyskland. Österrike har en inte obetydlig linneindustri, som f. n. tillgodoser sitt råvarubehov genom import från Sovjetunionen, Belgien och Holland.

I Norge, Portugal och Schweiz förekommer ingen linodling. Däremot finnes särskilt i Schweiz en efter landets storlek inte obetydlig linneindustri.

I Finland förekommer en mindre spånadslinodling uteslutande till hushållsbehov. Något beredningsverk finnes inte. Från Sverige exporteras till Finland årligen ca 600 ton icke spinnbar linfiber till cigarrett- och finpappers-tillverkning. Den finska linneindustrien tillgodoser helt sitt råvarubehov genom fiberimport från Sovjetunionen, Belgien och Holland.

Mjukhampa. Hamparealen har i Sverige under senare år utgjort omkring 900 ha (år 1960 dock endast ca 700 ha). Fiberproduktionen kan normalt anges till omkring 800 à 900 ton. Exporten, som omfattar ca 100 ton per år, går så gott som uteslutande till Finland och utgöres av icke spinnbara blånor för papperstillverkning. Den svenska importen av hampfiber är av varierande omfattning, 100 à 400 ton per år, och utgöres helt av hampa från icke EFTA-länder. Exporten och importen av hampfiber redovisas närmare i de tabeller, vilka såsom *bilaga 2* torde få fogas till detta protokoll.

I Danmark förekom under det andra världskriget och åren strax därefter en mycket begränsad odling av mjukhampa, omfattande högst 100 ha per år. Denna odling upphörde helt i mitten av 1940-talet.

I Portugal odlas då och då mindre arealer mjukhampa. Beredningen av hamphalmen sker här liksom i Spanien helt hantverksmässigt. Något modernt hampberedningsverk finnes sålunda inte. Portugal har däremot en betydande hampindustri baserad på tropisk hampfiber såsom sisal från de portugisiska kolonierna i Afrika och Asien.

I övriga EFTA-länder har såvitt känt inte förekommit någon odling av mjukhampa under det senaste decenniet.

Av samtliga EFTA-länder har således endast Sverige en permanent hampodling.

Jordbruksnämnden konstaterar *sammanfattningsvis*, att det årliga linfiberbehovet inom samtliga EFTA-länder, Sverige inräknat, enligt i det föregående återgivna, från Riksförbundet Lin och hampa av nämnden inhämtade uppgifter uppgår till minst 60 000 ton, varav för Sveriges del ca 4 500 ton, medan linfiberproduktionen inom samma länder uppgår till högst 4 000 ton per år, varav i Sverige ca 2 500 ton. Inom varje särskilt land, där såväl linodling som linneindustri finnes, föreligger ett betydande underskott på råvaror till linneindustrien. För Sveriges del tillgodoses f. n. omkring två tredjedelar av linneindustriens råvarubehov genom import från Sovjetunionen, Belgien och Holland. Därest något EFTA-land skulle önska exportera linfiber till Sverige, finnes sålunda alla möjligheter därtill, i fri konkurrens med de stora linproducerande länderna. De fiberkvantiteter, som kan ifrågakomma för export från något EFTA-land, är i varje fall helt obetydliga. Någon odling av hampa förekommer praktiskt taget inte i övriga EFTA-länder. Införseln av fiber av lin och hampa är tullfri i Sverige.

Jordbruksnämnden framhåller, att stödet åt lin- och hampodlingen har tillkommit av beredskapsskäl och bibehållits främst av hänsyn till jordbruket. Subventioneringen kommer uteslutande odlarna tillgodo och föres inte vidare till köparna av verkens produkter, såsom spinnerier, snickerifabriker etc. Den omläggning av stödet åt linodlingen, som nämnden föreslår

och för vilken redogöres närmare i ett följande avsnitt, är av formell karaktär och innebär inte någon ändring i stödåtgärdernas natur eller omfattning.

Med hänsyn till här anförda förhållanden framstår det enligt jordbruksnämnden som tydligt, att stödåtgärderna varken kan ha till huvudsakligt syfte eller verkan att motverka de fördelar, som kan förväntas av frånvaron av tullar och kvantitativa restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna. Stödåtgärderna står således enligt nämndens uppfattning inte i strid mot mom. 1 i EFTA-konventionens artikel 13.

Jordbruksnämnden anför vidare, att någon anledning att befara, att tillämpningen av stödåtgärderna — utan att strida mot nyssnämnda mom. 1 — likväl skall komma att motverka där angivna fördelar, ej heller synes föreligga. Härav följer, att systemet ej heller torde kunna komma i konflikt med mom. 2 i artikel 13.

Utredning och förslag angående det fortsatta stödet åt hampodlingen

Hampodlingen i Sverige

Jordbruksnämnden framhåller, att hampa sedan förra delen av 1950-talet odlas endast på Gotland. Odlingen täcker numera normalt en areal av omkring 1 000 ha. Antalet odlare utgör vanligen 400 à 450 och odlingen sker i form av kontraktsodling. I fråga om utbytet av hampodlingen m. m. anför nämnden följande.

Under år 1960 nedgick av orsaker, som närmare beröres i det följande, odlingens omfattning ganska avsevärt. Avkastningen av såväl halm som frö har växlat tämligen starkt, beroende på de under 1950-talet ovanligt ojämna väderleksförhållandena. För åren 1953—1959 har emellertid halmskörden i genomsnitt utgjort ca 4 440 ton eller per ha räknat ca 4 450 kg och fröskörden ca 65 kg per ha. Den likvid odlarna erhållit för sin skörd motsvarar under samma år i genomsnitt 630 kr. per ha besådd areal. Anledningen till att intresse för odlingen föreligger trots detta låga kontantutbyte är de problem, som är förbundna med odlingen av myrmarkerna på Gotland, och hampans särskilda värde som inslag i växtföljden på sådana marker. Under de två senaste åren har i viss utsträckning övergång skett till odling av en ny hampsort av franskt ursprung, som synes ge avsevärt högre halmskörd än den hittills odlade sorten och därjämte ger ett större procentuellt fiberutbyte ur halmen. Denna sort ger å andra sidan ingen skörd av frö i Sverige.

I fråga om odlingen av hampa hänvisar jordbruksnämnden vidare till vissa tabeller, vilka såsom *bilaga 3* torde få fogas till detta protokoll.

Beredningen

Jordbruksnämnden erinrar om att beredningen av hamphalmen sker vid Gotlands hampodlareförenings fabrik i Visby. Föreningens medlemmar uppgår till omkring 700. Fabriken är inrymd i en äldre byggnad men har

successivt ombyggt och moderniserats och maskinparken anses vara i bästa skick. Kapaciteten vid beredningsverket är anpassad för 5 000 à 6 000 ton halm. En halmkvantitet av 5 000 ton motsvarar vid den utbytesprocent, som under senare år varit vanlig (1953—1959 i genomsnitt 17,4 procent) en fiberproduktion av ca 870 ton. Att beredningsverkets råvaruunderlag under senare år utgjort i genomsnitt ca 4 400 ton halm framgår av det förut anförda. Vid fabriken är normalt 75 personer anställda. Arbetet sker i två skift under beredningssäsongen men under sommarmånaderna de två senaste åren har flertalet anställda varit permitterade. Detta har låtit sig göra med hänsyn till att flertalet av de anställda har kunnat erhålla arbete under denna tid i bl. a. den säsongbetonade konservväxtodlingen och konservindustrin och till att arbetstillgången i övrigt på Gotland under turistsäsongen är bättre än under övriga årstider.

Försäljning och priser

Jordbruksnämnden upplyser, att den svenska hampfibern av spinnbar kvalitet försäljes helt inom landet, huvudsakligen till hampspinnerierna. Exporten uppgår till omkring 100 ton per år och utgöres av blånor för papperstillverkning. Till grund för försäljningen till de svenska spinnerierna under senare år har legat ett försäljningsavtal, avseende 1956—1958 års hampskördar, vilket erhållit tillämpning även på 1959 och 1960 års skördar. Detta avtal innebär ett årligt inköpsåtagande under vissa villkor av 700 ton fiber. Nytt inköpsavtal med sikte på 1961—1964 års skördar har träffats under januari 1961. Priserna på hampfiber har under senare år varit pressade på grund av utbud av lin- och hampfiber till dumpingpriser från Sovjetunionen. Under år 1960 synes dock en viss stabilisering eller mindre uppgång ha ägt rum. Priset för rötad vara är enligt nu tillämpat avtal 2 kr. 20 öre per kg för tåga klass II och 1 kr. 70 öre för blånor klass II. För närmare uppgifter om den svenska försäljningen av hampfiber hänvisas till den sammanställning, vilken såsom *bilaga 4* torde få fogas till detta protokoll.

Statliga stödåtgärder

Jordbruksnämnden erinrar om att departementschefen i proposition 1956: 38 angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen beträffande hampan anförde bl. a. följande.

I fråga om hampodlingen har jordbruksnämnden föreslagit ett fortsatt, icke tidsbegränsat stöd efter nu gällande grunder. Bl. a. avses sålunda stödet skola maximeras till 75 öre per kg spinnbar hampfiber. Liksom i fråga om linodlingen har nämnden vidare i sitt förslag förutsatt, att frågan om det statliga stödet åt hampodlingen skall tagas upp till omprövning, om väsentligt ändrade omständigheter skulle inträffa. Nämnden har i sin framställning anfört, att det nuvarande statliga stödet åt hampodlingen är ungefär dubbelt så stort som det genomsnittliga skyddet för våra jordbruksprodukter. Emellertid har nämnden funnit, att flera skäl likväl kan åberopas för ett fortsatt

extra stöd åt hampodlingen utöver det allmänna jordbruksskyddet. Den har därvid framhållit, bl. a., hampodlingens speciella värde för jordbruksproduktionen på de gottländska myrmarkerna samt hampperedningens betydelse för näringslivet och den industriella sysselsättningen på Gotland. De av nämnden i detta hänseende framförda synpunkterna har kraftigt understrukits av flertalet utav de myndigheter och organisationer, som yttrat sig över nämndens förslag. För min del anser jag nu liksom år 1953, då frågan om det fortsatta stödet åt hampodlingen senast behandlades, att såväl jordbrukspolitiska som sysselsättningspolitiska skäl talar för ett fortsatt stöd åt den gottländska hamphanteringen. Jag vill sålunda i likhet med remissinstanserna förorda det av nämnden framförda förslaget härutinnan. Frågan om fortsatt stöd bör emellertid tagas upp till omprövning vid ändring i förhållandena.

Riksdagen biföll departementschefens förslag, innebärande ett pristillägg av maximalt 75 öre per kg spinnbar hampfiber för en kvantitet av 720 ton per år. Beträffande det statliga stödet åt hamphanteringen under åren 1957—1960 anför jordbruksnämnden följande.

Enligt beslut av 1957 års riksdag (prop. 1957: 147) höjdes maximum för pristillägget för hampfiber av 1956 och senare års skördar till 90 öre. I anslutning till den s. k. 5-procentregelns utlösning höjdes därefter genom beslut av 1958 års riksdag (IX ht 1958, p. 38) öretalet till nu gällande belopp, 94,5 öre per kg. Särskilda stödåtgärder vidtogs år 1959 (prop. 1959: 147), sedan hampodlarföreningens ekonomi råkat i fara till följd av pris- och kostnadsutvecklingen och dåligt skördeutfall. Sålunda medgavs föreningen rätt att disponera hela det belopp, som beräknats för pristillägg för fiber av 1958 års skörd, oavsett att produktionen inte väntades komma att motsvara hela den stödberättigade kvantiteten. Detta tillskott utgjorde omkring 95 000 kr. Vidare öppnades möjlighet för föreningen att erhålla uppskov med de under åren 1959—1963 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för föreningens lån ur hemslöjdslånefonden. Dessa lån uppgår nu, bortsett från upplupna räntor, till 781 175 kr.

Hampodlarföreningens ekonomi

Jordbruksnämnden upplyser, att den för att erhålla underlag för en bedömning av Gotlands hampodlareföreningens ekonomiska ställning och möjligheter till fortsatt verksamhet anmodat auktoriserade revisorn Bo Björkman, Lantbruksförbundets revisionsbyrå AB, att verkställa en undersökning angående utvecklingen av föreningens ekonomi under de tre senaste verksamhetsåren. Undersökningen har redovisats av Björkman i en den 24 november 1960 upprättad promemoria med tillhörande bilagor. Vidare anmäler jordbruksnämnden, att till nämnden ingivits en den 29 december 1960 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse av hampodlareföreningen, vari en närmare redogörelse lämnas för odlingsförhållandena under de senaste åren och särskilt för följderna av 1959 och 1960 års helt onormala nederbördsförhållanden på Gotland. Nämnden lämnar till en början följande redogörelse för innehållet i *Björkmans promemoria*.

a) **N u l ä g e t**. Björkman har utgått från föreningens balansräkningar vid bokslutstillfällena 31/12 1957, 30/6 1959 och 30/6 1960 och korrigerat dessa med hänsyn till att normala avskrivningar ej kunnat göras i dessa bokslut.

Genom sådan korrigerings framkommer ett balansmässigt underskott för de tre åren av resp. ca 181 000, ca 226 000 och ca 46 000 kr. (Det i boksluten redovisade resultatet för samma år är resp. ca ± 0 , förlust ca 73 000 och vinst ca 1 000 kr.). Efter korrigeringen, vilken främst hänför sig till värderingen av maskiner och inventarier men även av fabriksfastigheterna, är maskiner och inventarier upptagna till ett belopp av ca 77 000 kr. och fabriksbyggnaderna till ca 343 000 kr., varjämte tomtvärde och bostadsbyggnad redovisas till ca 44 000 kr. Med hänsyn till anläggningarnas speciella användning och till fastigheternas belägenhet på Gotland anses av Björkman dessa värden — ehuru de avser att avspegla ett riktigt bruksvärde — väsentligt överstiga värdet vid en realisation.

Det underskott, som uppkommer genom det av Björkman beräknade avskrivningsbehovet, anses av denne icke behöva påverka föreningens möjligheter att fortsätta driften. Däremot har Björkman ansett nödvändigt, att den förlust å ca 220 000 kr., vari verksamhetsåret 1/7 1960—30/6 1961 väntas resultera, blir täckt genom kapitaltillskott. Härvid har framhållits, att detta skulle kunna ske genom att föreningen beviljades rätt att tillgodogöra sig även den del av beviljat statsbidrag, som för året ej beräknas kunna utnyttjas till följd av den ringa kvantiteten producerad fiber.

b) Verksamheten under perioderna 1/1 1958—30/6 1959 och 1/7 1959—30/6 1960. Av väsentlig betydelse för utfallet av verksamheten har varit kvantiteten och kvaliteten å det råvaruunderlag, varmed föreningen haft att arbeta. Däremot har under perioderna inträffade förändringar på omkostnadssidan och i fiberprisnoteringen spelat mindre roll. Vid den av Björkman beräknade planemässiga avskrivningen uppkommer för verksamhetsåret 1958—1959 (vilket på grund av räkenskapsomläggning kom att omfatta 18 månader) en förlust av ca 226 000 kr. Avskrivningskostnaden har då upptagits till 143 000 kr. För verksamhetsåret 1959—1960 blir förlusten ca 46 000 kr. vid en avskrivningskostnad av 96 000 kr. eller sålunda ett avsevärt mindre ogynnsamt resultat. Anledningen till det dåliga resultatet av 1958—1959 års verksamhet är främst, att däri ingår bearbetningen av 1958 års svaga skörd.

c) Prognos för verksamhetsåret 1960/61 och för normal drift. Anledningen till att normal drift icke kan förväntas under verksamhetsåret 1960/61 är den kvantitativt och kvalitativt svaga skörd, som är att påräkna av 1960 års odling. 1959 års mycket svåra torra påverkade icke i större grad hampskörden detta år men hade däremot en ogynnsam återverkan på 1960 års odling. På grund av torkan under år 1959 misslyckades nämligen vallinsådden så gott som helt på fastmarksjordarna. Däremot skadades inte vallarna på myrjord, som är mera vattenhållande. Till år 1960 fanns alltså inga nämnvärda förstaårsvallar på fastmarksjorden, medan vallarna på myrjord var oskadade. Med hänsyn till att jordbruken på Gotland i allmänhet har förhållandevis stora kreatursbesättningar vågade hampodlarna, som oftast äger både fastmarks- och myrjord, inte plöja upp vallarna på myrjorden i normal omfattning för hampinsådd, när man då kunde riskera foderbrist år 1960 och vintern 1961. Detta hade till följd att 1960 års hampareal nedgick till 680 ha mot normalt 900 å 1 000 ha. Därtill kommer, att bärgningsvädret varit i hög grad ogynnsamt, varför årets halmskörd vid tidpunkten för Björkmans utredning väntades komma att ge en fiberproduktion av endast ca 500 ton. Vidare kommer kvalitetsfördelningen å årets blånor att bli något sämre

än normalt. Med hänsyn till den begränsade mängd stödberättigad fiber, som framkommer, beräknade man att av statsbidraget å 680 000 kr. endast kunna utnyttja ett belopp av ca 393 000 kr. (Att förutsättningarna för 1960/61 års verksamhet efter avslutandet av Björkmans utredning ytterligare i någon mån försämrats kommer att framgå av det följande.)

Här nämnda omständigheter leder till att den av Björkman uppgjorda prognosen för verksamhetsåret 1960/61 pekar på ett underskott av ca 220 000 kr. vid en avskrivningskostnad av 96 000 kr.

Prognosen för *normal drift* är baserad på en produktion av 945 ton fiber, på normal kvalitetssammansättning av produktionen och på nuvarande fiberpriser och statsbidrag. Fiberproduktionen har under de sju åren 1953—1959 utgjort i genomsnitt 770 ton per år. Anledningen till att Björkman ansett sig kunna räkna med ett utbyte av 945 ton som normalt torde vara, att man avser att övergå till odling av den förut nämnda från Frankrike importerade hampsort, som ger såväl högre halmskörd som större fiberutbyte per kg halm än den hittills använda hampan. I fråga om inköpskostnaden för halm förutsätter prognosen ett pris av 15 öre per kg, vilket är något högre än det nu gällande priset av 14 å 14,5 öre. Höjningen är betingad bl. a. av att den franska hampan ej ger frö i Sverige, vilket medför ökad kostnad för fröinköp för odlarna.

Prognosen för normal drift visar enligt här angivna och i övrigt enligt Björkmans promemoria gällande förutsättningar på en vinst av ca 17 500 kr. vid en avskrivningskostnad av 100 000 kr. för år. Härvid beräknas inkomsten för odlarna bli ca 725 kr. per ha.

Gotlands hampodlareförening framhåller i sin förut nämnda skrivelse, att växtodlingen på de gotländska myrmarkerna under de senaste åren har svårt hindrats och skadats genom extremt onormala väderleksförhållanden i form av frost, torka och översvämningar. Härom anför föreningen bl. a. följande.

Sålunda blev till följd av frost 1958 års skörd mycket låg och fiberutbytet väsentligt reducerat. 1959 års svåra torka hade inte någon större inverkan på det årets skörd av hampa men fick svåra följder för omfattningen av 1960 års odling därigenom att inte tillräckliga arealer fanns tillgängliga för hampodlingen under detta år. Den areal, som besåddes, var sålunda endast 682 ha. Den till en början lovande skörden på denna areal har emellertid i stor utsträckning inte kunnat bärgas på grund av det oavlåtliga regnandet och därav följande översvämningar. Vid årsskiftet 1960/61 har sålunda endast omkring halva skörden eller 1 900 ton halm inlevererats. Ytterligare omkring 100 ton halm beräknar man dock kunna bärga. Detta innebär, att den bärgade halmmängden kommer att uppgå till endast ca 40 procent av beredningsverkets normala råvarubehov.

Hampodlareföreningens styrelse räknar med att årets skördekatastrof kommer att medföra en sådan försämring av föreningens ekonomiska ställning, att det blir omöjligt att fortsätta verksamheten utan extra stödåtgärder. Sådana kan dock inrymmas i det redan beviljade anslaget till stödijande av 1960 års hampodling. Av årets skörd torde nämligen endast omkring 350 ton spinnbar fiber kunna framställas, varför föreningen endast kan på-

räkna att erhålla omkring $(350\,000 \times 94,5 \text{ öre} =) 330\,000$ kr. av det anslagna beloppet å omkring 680 000 kr. Hur stort tillskott, som kommer att erfordras för att täcka föreningens utgifter under året, kan inte nu närmare anges men det är föreningsstyrelsens uppfattning, att det erforderliga stödet totalt inte kommer att överstiga det anslagna beloppet.

I fråga om hampodlingens framtida lönsamhet uttalar föreningen, att avgörande betydelse kan tillmätas den nya franska sorten »Fibrimon» med hänsyn till den betydligt större fibermängd, som denna lämnar vid jämförelse med tidigare odlade sorter. Föreningen redovisar även en positiv och optimistisk inställning från odlarnas sida till den fortsatta odlingen av hampa.

Avskrift av hampodlarföreningens nyss refererade skrivelse torde såsom *bilaga 5* få fogas till detta protokoll.

Synpunkter och förslag angående stödet åt hampodlingen för 1961/62

Enligt jordbruksnämnden framgår av den verkställda utredningen angående hampodlarföreningens ekonomiska ställning, att föreningen numera helt saknar ekonomiska reserver och att föreningen vid en nu företagen likvidation sannolikt inte skulle kunna helt tillgodose sina borgenärer. Anledningen till att föreningen, oaktat de olika stödåtgärder som företagits, befinner sig i denna situation, är kombinationen av de ogynnsamma väderleksförhållanden, som rått för jordbruket under ett flertal år av 1950-talet, och den pressade prisnivå för föreningens produkter, som även gällt under ett flertal år. Enligt den framlagda prognosen för normal drift kan dock föreningens rörelse även vid nu rådande fiberpris och pristillägg fås att balansera, om blott föreningen erhåller ett råvaruunderlag, som motsvarar en produktion av ca 945 ton fiber. Då det knappast torde finnas några hållpunkter för en bedömning på längre sikt av fiberprisutvecklingen, får bedömningen av föreningens fortsatta arbetsmöjligheter väsentligen byggas på ett ställningstagande till föreningens möjligheter att erhålla ett tillräckligt råvaruunderlag. Härom anför nämnden följande.

De avgörande faktorerna härvidlag är odlad areal, skördad mängd halm samt fiberutbytet. I följande tablå har sammanställts dels genomsnittsvärdena i dessa avseenden för de sju åren 1953—1959, dels de värden som framgår av Björkmans prognos för normal drift.

	Genomsnitt för 1953—1959	Prognos
Areal, ha	995	818
Halmskörd, kg/ha	4 450	5 500
Fiberutbyte, kg/ha	774	1 155
Utbytesprocent	17,4	21
Fiberproduktion, ton	770	945

Vid en jämförelse mellan genomsnittstalen och prognosen faller det i ögonen, att man i prognosen räknat med ca 20 procent höjning såväl av halm-skörden som av halmens fiberhalt. Härvid har prognosen grundats på erfa-

renheterna av de båda senaste årens odling av den nya hampsorten Fibrimon, såtillvida att man räknat med att omkring halva den odlade arealen skall besås med sådan hampa, under det att den andra hälften besås med den svenska Mona-hampan. Anledningen till att man endast kalkylerat med att beså halva arealen med den nya sorten är dels att man saknar längre tids erfarenhet av denna sort i Sverige, dels att den i motsats till Mona-sorten normalt inte ger någon fröskörd vid odling i Sverige.

Beträffande odlingsvärdet hos den nya franska hampsorten Fibrimon kan anföras resultaten från Sveriges utsädesförenings i Svalöv sortförsök med hampa 1960. Jämförelse mellan utbytet av den tidigare odlade Svalöfs Mona-hampa elit 1960, Fibrimon original från Frankrike och en vid utsädesföreningen utförd korsning mellan Mona-hampa och Fibrimon gav vid dessa försök i följande tablå angivet resultat.

	Trös- kad halm kg/ha	Frö		Tåga		Blånor kg/ha	Totalfiber	
		kg/ha	%	kg/ha	%		Tåga + blånor %	kg/ha
Svalöfs Mona samkönad elit, 1960	6 755	737	11,64	786	6,09	411	17,73	1 197
Fibrimon original från Frankrike	8 373	308	14,65	1 227	9,57	801	24,22	2 028
Sv 59/703, Mona H-eliten x Fibrimon F ₂	8 634	613	13,24	1 143	7,16	618	20,40	1 761

Då sorten Fibrimon endast lämnar mindre kvantiteter utsädesdugligt frö, hyser man stora förhoppningar till den nya korsningsprodukten från Svalöv, som visserligen ger något lägre fiberutbyte än den franska sorten Fibrimon men i gengäld ger utsädesdugligt frö, så att man kan bli oberoende av årlig fröimport. Av korsningsprodukten finnes endast obetydliga utsädesmängder till årets odling men man avser att använda dessa till uppförökning snabbast möjligt.

Jordbruksnämnden framhåller, att det givetvis inte är möjligt för nämnden att hysa någon grundad åsikt om möjligheterna att med hjälp av nya hampsorter förverkliga de i prognosen angivna förutsättningarna i fråga om halmskörd och fiberutbyte. Emellertid förutsätter prognosen en odlad areal av endast 818 ha. Detta innebär en betydande trygghetsmarginal, i det att man vid en odling av en omfattning, motsvarande den under åren 1953—1959 genomsnittliga, eller 995 ha, kan erhålla den förutsatta produktionsmängden av omkring 945 ton fiber redan vid nuvarande utbytesprocent — 17,4 — därest hektaravkastningen uppgår till prognossiffran 5 500 kg halm, alternativt redan vid nuvarande hektaravkastning, 4 450 kg halm, därest utbytesprocenten uppgår till prognossiffran 21. Detta förhållande belyses av jordbruksnämnden i följande uppställning.

	Prognos	Alternativ I: »normal» areal och utbytespro- cent, ökad halmskörd	Alternativ II: »normal» areal och halmskörd, ökad utbytesprocent
Areal, ha	818	995	995
Halmskörd, kg/ha	5 500	5 500	4 450
Fiberutbyte, kg/ha.....	1 155	957	935
Utbytesprocent	21	17,4	21
Fiberproduktion totalt, ton....	945	952	930

Enligt det här anlagda betraktelsesättet, framhåller jordbruksnämnden, blir odlingsarealens omfattning av ganska avgörande betydelse vid bedömningen av föreningens framtida möjligheter. Den verkställda undersökningen synes sålunda ge vid handen, att hampodlarföreningen har möjlighet att vid nuvarande pris-, kostnads- och bidragsförhållanden och under i övrigt normala betingelser bedriva sin rörelse, så att dess skulder kan förräntas och dess anläggningar avskrivas i vederbörlig ordning, allt under förutsättning vidare att odlingsarealen inte nämnvärt underskrider den under senare år genomsnittliga, eller ca 1 000 ha. Om den nya hampsorten skulle motsvara de på hittillsvarande erfarenhet grundade beräkningarna inte blott i fråga om halmskörd utan även i fråga om utbytesprocent för fiber, blir givetvis hampberedningsverkets känslighet för minskningar i den odlade arealen mindre.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till hampodlingens och hampberedningens särskilda betydelse för det gotländska näringslivet finner sig jordbruksnämnden böra tillstyrka, att statligt stöd även fortsättningsvis lämnas i oförändrad form och omfattning. Nämnden har härvid även beaktat, att odlarna år 1957 för femårsperioden 1957—1961 förbundit sig att i genomsnitt odla en areal av ca 1 000 ha hampa. Med hänsyn till den begränsade areal, som odlades år 1960, bör man sålunda kunna påräkna en mera omfattande odling under år 1961.

Jordbruksnämnden övergår därefter till hampodlarföreningens nyssnämnda framställning och framhåller, att av denna framgår, att väderleksförhållandena under tiden från mitten av november, då Björkmans utredning verkställdes, till årsskiftet 1960/61 inneburit ytterligare försämrade bärgningsmöjligheter. Härom anför nämnden vidare.

Den i november gjorda skördeuppskattningen om 2 500 ton bärgad halm har inte visat sig hållbar. Vid årsskiftet hade, som förut nämnts, bärgats ca 1 900 ton och man räknade endast med att kunna tillvarata ytterligare ca 100 ton halm. Det av Björkman för verksamhetsåret 1960/61 beräknade driftsunderskottet utgjorde ca 220 000 kr. Ett bortfall av ytterligare 500 ton halm eller 100 ton fiber innebär ett inkomstbortfall av ca 135 000 kr. i fiberlikvid och av ca 80 000 kr. i pristillägg. Såväl Björkman som föreningens styrelse har konstaterat, att föreningen inte kan fortsätta sin verksamhet med mindre föreningen erhåller ett tillskott, motsvarande det underskott, som vållas av årets skördekatastrof.

Jordbruksnämnden konstaterar att, därest statligt stöd även i fortsättningen skall lämnas åt odlingen och beredningen av hampan på sätt nämnden förut föreslagit, det sålunda blir nödvändigt att dessutom täcka årets förluster. Nämnden föreslår därför, att hampodlarföreningen berättigas att för sådant ändamål av det för budgetåret 1960/61 för pristillägg för hampfiber anslagna beloppet, omkring 680 000 kr., tillgodogöra sig ett belopp av högst 350 000 kr. utöver det belopp, som kan komma att utbetalas till föreningen för pristillägg å tillverkad fiber av spinnbar kvalitet.

Utredning och förslag angående det fortsatta stödet åt spånadslinodlingen

Linodlingen i Sverige

Beträffande linodlingens lokalisering, omfattning och avkastning anför jordbruksnämnden följande.

Odlingen har under senare år helt varit förlagd till slättbygderna i Kristianstads, Malmöhus och Hallands län, med tyngdpunkten i Malmöhus län. Bakom denna lokalisering ligger erfarenheten, att linet för att ernå fullgod utveckling kräver bördig jord, helst mullrik lättlera. Den besädda arealen var år 1960 närmare 2 500 ha, antalet odlare omkring 500 och arealen per odlare sålunda omkring 5 ha. Avkastningen i halm och frö per ha har under de senaste åren självfallet växlat med den under dessa år synnerligen ojämna årsmånerna men har under femårsperioden 1956—1960 utgjort i genomsnitt ca 4 130 kg halm och 985 kg frö.

Jordbruksnämnden hänvisar vidare till en särskild sammanställning över linodlingen, vilken såsom *bilaga 6* torde få fogas till detta protokoll. I fråga om linodlingens ekonomi samt linberedningens kapacitet och produktion upplyser nämnden följande.

Den likvid, som under åren 1956—1960 utbetalts till odlarna, utgör i medeltal per år och ha ca 1 375 kr. Detta belopp utgör en sänkning i förhållande till exempelvis perioden 1950—1953, då odlarnas intäkter av denna odling utgjorde 1 600 à 1 800 kr. per ha. Denna sänkning beror icke på minskad kvantitativ avkastning av odlingarna utan på en sänkning av avräkningspriset för halmen.

Spånadslin framställs alltsedan år 1957 i industriell skala endast vid Hallands läns linodlareföreningens anläggningar i Laholm. Dessa anläggningar har kontinuerligt moderniserats och rationaliserats samt anses stå på en teknisk standard, som är fullt jämförbar med de bästa utländska fabriekernas. För att tillvarataga avfall från linberedningen har sedan år 1957 en särskild anläggning för tillverkning av spånskivor för snickeri- och byggnadsändamål varit i bruk. Linberedningsverkets avverkningskapacitet anses utgöra ca 12 000 ton halm, motsvarande en produktion av ca 2 500 ton fiber vid drift i två skift. Tillverkningen (= försäljningen) har under senare år utgjort i genomsnitt närmare 2 500 ton fiber, varav ca 660 ton tåga och resten lin brisé och blånor. Anläggningens kapacitet har sålunda utnyttjats fullt ut. Antalet anställda vid beredningsverket utgör f. n. omkring 235.

Jordbruksnämnden framhåller i fråga om avsättningen, att huvuddelen av produktionen under 1950-talet försålts till spinnerier och repslagare i Sverige. Exportandelen har emellertid under senare år successivt stegrats och utgör nu i ton räknat omkring hälften av försäljningen. Exporten avser dock så gott som enbart blånor, under det att tågan i huvudsak går till de svenska linspinnerierna. Mellan Riksförbundet Lin och hampa samt linspinnerierna har för åren 1956—1958 (liksom tidigare för åren 1951—1955) gällt ett avtal, enligt vilket spinnerierna förbundit sig att på vissa villkor inköpa viss minsta mängd fiber per år. Detta avtal har under hand erhållit giltighet även för åren 1959 och 1960. Jordbruksnämnden anmäler, att nyligen med

nämndens godkännande träffats ett nytt avtal, avseende lin av 1961—1964 års skördar. Enligt detta har spinnerierna förbundit sig att årligen köpa sammanlagt lägst 1 000 ton spinnbar fiber av vissa kvaliteter, i den mån sådan utbjudes. Detta åtagande innebär en begränsning i förhållande till tidigare gällande kvantitet å 1 425 ton men anses motsvara den mängd fiber av för spinnerierna användbar kvalitet, som f. n. kan framställas.

Jordbruksnämnden upplyser vidare, att priserna för linfiber alltsedan år 1952 och t. o. m. år 1959 visat en fallande tendens, sedan år 1955 accentuerad under trycket av sovjetiskt utbud av fiber till priser, långt understigande de priser, som enligt tillgängliga uppgifter i sovjetisk fackpress betalas till kolchoserna. Detta tryck lättade under slutet av 1959, med påföljd att en mindre återhämtning av priserna skedde under 1960. Uppgifter till belysning av den inhemska prisutvecklingen återfinnes i den förut nämnda bilaga 6.

I fråga om kostnadsutvecklingen anför jordbruksnämnden följande.

Av avgörande inflytande för kostnadsutvecklingen inom linberedningen har varit arbetslönernas stegring. Givetvis har beredningsekonomien även rönt inverkan av den allmänna kostnadsstegring, som skett parallellt härmed. Däremot har råvarukostnaderna, särskilt avräkningspriset för halmen, nedpressats på grund av verkets begränsade betalningsförmåga. De likvider i öre per kg halm, som odlarna erhållit under 1950-talet, framgår av följande uppgifter.

Tidsperiod	öre/kg	Tidsperiod	öre/kg
1/7 1949—30/6 1950	21,7	1/7 1955—31/6 1956	23,21
» 1950—» 1951	19,52	1/4 1956—» 1957	20,00
» 1951—» 1952	26,34	» 1957—» 1958	13,00
» 1952—» 1953	20,77	» 1958—31/12 1958	12,00
» 1953—» 1954	23,03	» 1959—31/10 1959	11,70
» 1954—» 1955	18,25		

Genom denna sänkning av råvarukostnaderna och genom fortskridande rationalisering har man kunnat möta kostnadsstegringarna och de fallande produktpriserna.

Statliga stödåtgärder

Jordbruksnämnden erinrar om att de allmänna grunder, som tills vidare skulle gälla för det speciella skyddet för odlingen av lin och hampa, antogs vid 1956 års riksdag (prop. 1956: 38; JoU 6; rskr. 130). Departementschefen anförde härvid angående linet bl. a. följande.

Det för 1954 års skörd utgående allmänna pristillägget för linfiber motsvarar omkring 20 procent av priset för den till pristillägg berättigade fibern. Procenttalet är ungefär detsamma, varmed de inhemska priserna på jordbruksprodukter hösten 1954 genom det gällande gränsskyddet översteg de internationella priserna. Enligt jordbruksnämnden torde i vart fall linberedningsverket i Laholm kunna bedriva sin verksamhet innanför ett dylikt generellt gränsskydd. Såvitt jag kunnat finna, kan linodlingen och den därpå grundade linberedningen i södra Sverige nu anses vara stabiliserad och i konkurrenshänseende jämförlig med annan jordbruksproduktion. Såsom jord-

bruksnämnden framhållit, är det rimligt, att linodlingen erhåller samma stöd som produktionen i övrigt på jordbruksområdet. Vid sådant förhållande bör stödet icke på förhand begränsas till att avse viss tid. Att omprövning skall ske vid ändring i förhållandena är dock självklart. I enlighet med nämndens förslag bör även den nuvarande maximeringen av det allmänna pristillägget till 75 öre per kg spinnbar linfiber bibehållas tills vidare.

Beträffande det under åren 1957—1960 gällande statliga stödet åt linhanteringen anför nämnden följande.

Den kvantitet fiber, för vilken pristillägg skulle utgå, sänktes år 1957 (IX ht 1957, p. 108) från 1 625 till 1 325 ton spinnbar fiber. Enligt 1958 års statsverksproposition (IX ht 1958, p. 38) höjdes pristillägget för linfiber i anslutning till en utlösning av den s. k. 5-procentregeln till 79 öre. För 1960 års skörd sänktes pristillägget till 61 öre (prop. 1960:67).

Med anledning av väntade likviditetssvårigheter för Hallands läns linodlareförening i anslutning till ett omfattande prisfall för linfibern beviljades föreningen genom beslut av 1957 års riksdag (prop. 1957: 2; JoU 2; rskr. 58) ett statslån å 1 000 000 kr., vilket var amorterings- och räntefritt under två år. Föreningen har även erhållit lån från hemslöjdslånefonden och lånebeloppet uppgick vid årsskiftet 1960—1961 till 2 764 628 kr.

År 1959 hade föreningens ekonomi till följd av flera sammanträffande orsaker (1958 års synnerligen dåliga skördeutfall, kostnaderna för överflyttning av driften vid linberedningsverket i Växjö till Laholm samt framför allt de sänkta produktpriserna) ånyo försämrats. På grund härav vidtog särskilda stödåtgärder. Det förut omnämnda lånet å 1 000 000 kr. avskrevs och ett belopp av 250 000 kr. av införselavgiftsmedel ställdes till föreningens förfogande som bidrag till täckande av det inkomstbortfall, som beräknades uppstå till följd av 1958 års svaga linskörd. Vidare öppnades möjlighet att bevilja linodlarföreningen uppskov med de under åren 1959—1963 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för lån från hemslöjdslånefonden. Samtidigt uppgavs den dittills gällande principen, att stödet åt linodlingen inte skulle på förhand begränsas till att avse viss tid. Sålunda anförde departementschefen i propositionen 1959: 147 (s. 124) bl. a. följande.

»Efter övervägande av alla de olika faktorer, som framkommit i ärendet, och med hänsyn till det tryckta arbetsmarknadsläget har jag för min del funnit det befogat att tills vidare under ytterligare något år fortsätta med det statliga stödet åt linhanteringen.»

Denna ståndpunkt vidhölls även år 1960, då departementschefen i propositionen 1960: 67 (s. 10) uttalade bl. a. följande.

»Med hänsyn till bl. a. vad som i ärendet uppgivits beträffande linodlarföreningens nuvarande ekonomiska ställning och de faktorer, som påverkar föreningens fortsatta arbetsmöjligheter, har jag ansett mig böra tillstyrka, att det statliga stödet åt linhanteringen tills vidare under ytterligare något år bibehålles. Med bl. a. samma utgångspunkter har jag emellertid funnit mig böra föreslå, att det statliga pristillägget för linfiber från nuvarande belopp å högst 79 öre per kg sänkes till högst 61 öre per kg för 1960 års skörd.»

I samband med avvecklingen av jordbruksnämndens clearingkassa för fettvaror avsattes genom beslut av statsmakterna år 1957 av kassans behållning ett belopp av 4 miljoner kr. för att användas till stöd för en av beredskaps-skäl motiverad fortsatt odling av oljelin samt till stöd för spånadslinodlingen genom omhändertagande och avyttring av oljefrö från dessa odlingar. Genom årligt beslut av Kungl. Maj:t har därefter fastställts ett garantipris för spä-

nadslinfrö samt en högsta kvantitet frö, för vilken garantien gäller. De förluster, som uppstår till följd av prisgarantien, täckes ur det förut nämnda beloppet om 4 miljoner kr., av vilket f. n. återstår oförbrukat omkring 2 miljoner kr. Garantipriset till odlare är för 1960 års skörd 75 öre per kg vid 18 procent vattenhalt och 96 procent renhet och garantikvantiteten högst 2 000 ton. Medelsåtgången för prisgarantien har varit i genomsnitt omkring 500 000 kr. per år.

Linodlarföreningens ekonomi

Enligt det förut nämnda uppdraget har det ålegat jordbruksnämnden att närmare utreda Hallands läns linodlareföreningens ställning och möjligheter till fortsatt verksamhet. Nämnden upplyser, att den med anledning härav har anmodat auktoriserade revisorn Torsten Mörck, Lantbruksförbundets revisionsbyrå AB, att verkställa en utredning angående föreningens aktuella ställning samt en driftsprognos för normala betingelser. Mörck har redovisat utredningen för nämnden i en den 9 januari 1960 dagtecknad promemoria. I fråga om Mörcks utredning anför nämnden följande.

Mörcks promemoria anknyter till de tidigare utredningar, som avlämnats i februari 1959 resp. januari 1960 och som avser tiden fram till den 1 november 1959. Ett särskilt bokslut har nu upprättats för *tolvmånadersperioden 1 november 1959—31 oktober 1960*, under vilken tid i huvudsak 1959 års skörd har beretts. För denna skörd åtnjöt föreningen det högre pristillägget om 79 öre per kg spinnbar fiber. Resultatet av rörelsen under denna tid är ett underskott å ca 115 000 kr. Avskrivningarna har härvid, med hänsyn till att väsentliga nedskrivningar av maskiner och inventarier tidigare kunnat ske, beräknats till endast 277 000 kr.

Vad som negativt inverkat på resultatet är främst den ringa halmkvantitet, som kunde skördas år 1959. Föreningen har nödgats köpa drygt 1 miljon kg halm utifrån, vilket medfört, att halmkostnaden i genomsnitt kommit att ligga på 16,5 öre per kg. (Den i januari 1960 budgeterade halmkostnaden utgjorde endast 12 öre per kg). Vidare har givetvis den mängd fiber, som kunnat framställas, blivit mindre än normalt, eller knappt 2 000 ton i stället för normalt drygt 2 600 ton. Huvudsakligen till följd av den låga produktionen har driftskostnaderna per kg fiber kommit att utgöra 139,6 öre, under det att budgeten räknar med 124,7 öre. Det utvunna priset för fibern är emellertid något bättre än som budgeterats, eller 1 kr. 38 öre mot budgeterade 1 kr. 33 öre per kg för rötad vara.

Som positiva faktorer under verksamhetsperioden kan noteras dels att föreningen till följd av begränsade fodertillgångar kunnat avsätta icke obetydliga kvantiteter linagnmjöl till tillfredsställande priser, dels att spånskive-tillverkningen haft tillfredsställande omfång och lönsamhet.

Verksamhetsåret 1 november 1959—31 oktober 1960 har, som redan nämnts, enligt Mörcks beräkning givit ett underskott av ca 115 000 kr. Detta innebär, att föreningens tillgångar utöver skulder nedgått till ca 255 000 kr. Härvid har maskiner och inventarier upptagits till ca 1 036 000 kr., samt fastigheter till ca 2 275 000 kr.

Jordbruksnämnden upplyser vidare, att Mörck upprättat en *driftsprognos för normala betingelser*. Härom anför nämnden bl. a. följande.

Prognosen innefattas i en budget, som bygger på i huvudsak följande för-

utsättningar: Halmförbrukning ca 10 000 ton. (I tidigare budgetsammanhang har räknats med ca 12 000 ton men denna kvantitet har uppnåtts endast en gång under de sistförflutna fyra åren.) Halmpris i medeltal 15 öre per kg och fiberutbyte 21 procent. (Tidigare har halmpriset beräknats till 12 öre.) Utvunnet medelpris för fibern 1 kr. 35 öre. Statsbidrag 61 öre per kg. (Förut 79 öre, reduktionen förorsakar ett intäktsbortfall av 238 500 kr. per år.) Utgiftsräntor 150 000 och avskrivningar 277 000 kr.

Som resultat av verksamheten framkommer, anför jordbruksnämnden, vid dessa förutsättningar och vid tvåskiftsdrift i spånskivefabriken ett underskott å 329 000 kr. Mörcks slutsats är, att beredningsverket inte har ekonomiska möjligheter att bära den inkomstminskning, som reduktionen av statsbidraget innebär.

Mörck har i sin utredning inte särskilt specificerat de till spånskivefabriken knutna kapitalkostnaderna. Av utredningen kan enligt nämnden dock utläsas, att spånskivetillverkningen ger överskott utöver en täckning av kapitalkostnaderna samt att denna tillverkning sålunda bidrager till att minska det stödbehov, som eljest föreligger.

Synpunkter och förslag i fråga om fortsatt stöd åt spånadslinodlingen

Jordbruksnämnden erinrar om att 1956 års principbeslut om ett till tiden icke på förhand begränsat statligt stöd åt linodlingen motiverades med att det var rimligt, att linodlingen erhöll samma stöd som produktionen i övrigt på jordbruksområdet. Genom statsmakternas ställningstagande åren 1959 och 1960 har detta principbeslut frånträtts och frågan om stöd åt linodlingen har lösts för ett år i taget i samband med undersökningar av linodlarföreningens ekonomiska ställning. År 1960 sänktes dessutom pristillägget, ehuru utredning förelåg om att det dittills gällande pristillägget väl rymdes inom den stödram, som gällde för jordbrukets vegetabilieprodukter i övrigt.

Anledningen till att stödet åt linodlingen på detta sätt åter kom under diskussion anser jordbruksnämnden ha varit de akuta svårigheter, som vållats främst av sovjetisk dumping på linområdet men även av onormala nederbördsförhållanden vissa år. Enligt nämndens mening har systemet med beslut år från år om linstödet medfört betydliga nackdelar för linodlarföreningens verksamhet och hämmat dennas rationaliseringsmöjligheter. Det framstår därför enligt nämnden som önskvärt, att anordningen med budgetanslag åt linodlingen övergives. Beträffande värdet av en inhemsk linodling framhåller nämnden följande.

Någon möjlighet att anordna ett gränsskydd för linet i form av införselavgifter i likhet med vad som skett för de flesta andra jordbruksprodukter torde inte föreligga. Att helt slopa linstödet torde å andra sidan av flera skäl inte böra ifrågakomma. Den ersättningsodling (brödsäd, fodersäd, oljevaxter), som skulle upptagas på linarealen, kan på vissa grunder uppskattas motsvara en stödkostnad, icke understigande 1,4 miljoner kr. för innevarande regleringsår. Det statliga pristillägget utgör nu drygt 800 000 kr. och fröstödet ca 500 000 kr. Någon besparing för folkhushållet skulle sålunda inte vinnas genom linodlingens nedläggande. Däremot skulle åtskilli-

ga förluster och nackdelar inträffa. Linet representerar nu ett inte obetydligt värde som inslag i växtföljden. Förekomsten av en inhemsk linproduktion ger oss, enligt de samstämmiga uppgifter nämnden erhållit av representanter från spinnerierna, ett bättre förhandlingsläge och därmed möjlighet till förmånligare priser vid import än som skulle vara fallet, om vi vore helt beroende av import för tillgodoseende av vårt behov av lin och linnevaror. Genom ett par decenniers arbete och med stora insatser från statligt håll i form av lån och bidrag har man kommit fram till en rationell odling och till en beredningsteknik, som väl kan jämföras med de stora linproducerande ländernas. Denna omfattande specialkunskap skulle mycket snart skingras, om avbrott skedde i verksamheten, och skulle inte annat än till stora kostnader och med lång tidsutdräkt åter kunna etableras, därest behov härav skulle uppkomma i ett avspärrningsläge. Linnevarorna har viktiga användningsområden i samband med försvar, brandskydd och sjukvård. En inhemsk produktion av lin och linnevaror har sålunda ett visst beredskapsvärde.

Till belysning av värdet utav en inhemsk linodling har jordbruksnämnden bifogat sin skrivelse en av ordföranden i textilrådet, disponenten Eric Brodén, upprättad promemoria angående den svenska linodlingen och linet som råvara för framställning av vissa betydelsefulla artiklar. Promemorian torde såsom *bilaga 7* få fogas till detta protokoll.

Då det sålunda framstår som angeläget att finna någon form för stöd åt linodlingen, som inte innebär, att man inför ett införselavgiftsskydd och ej heller medför en belastning av statsbudgeten, synes det enligt jordbruksnämnden ligga nära till hands att sammankoppla stödåtgärderna för spånadslinodlingen med det nuvarande stödet åt oljelinodlingen. Nämnden upplyser, att den har undersökt möjligheterna till en sådan anordning, och anför härom följande.

Det nuvarande stödet åt oljelinodlingen har utformats på så sätt att föreningen Sveriges oljeväxtintressenter (SOI) erhållit bemyndigande att under vissa förutsättningar taga i anspråk till föreningen inflytande införselavgifter för fettvaror för uppköp och avyttring av oljelinfrö av inhemsk odling. SOI utnyttjar detta bemyndigande genom att — i likhet med vad som tillämpas beträffande odlingen av matoljeväxter — inbjuda odlarna att teckna kontrakt för odling av oljelinfrö. I kontrakten förbinder sig SOI att inlösa frövara, som fyller vissa kvalitetskrav, till ett av föreningen i god tid före skördens marknadsförande varje år fastställt inlösenpris. Förutsättningen för att SOI skall äga utnyttja införselavgiftsmedel på fettvaror för stöd åt oljelinodlingen är, att odlingen av matoljeväxter med utgångspunkt från höstsåddens omfattning inte kan antagas komma att överstiga 180 000 ton otorkat frö. Vidare gäller att stödet skall avpassas så, att odlingen kommer att omfatta högst 10 000 ha. Kungl. Maj:t fastställer efter förslag av jordbruksnämnden varje år det belopp, som SOI högst får disponera för stöd åt oljelinodlingen. Detta belopp har hittills maximerats till 3 miljoner kr. De nuvarande stödåtgärderna för oljelinet har tillämpats sedan år 1959 och har enligt propositionen 1959: 147 till syfte att ge odlarna ökad variationsmöjlighet beträffande de vårsådda grödorna. SOI har genom höjning av garantipriset (för 1960 års odling 85 öre per kg) sökt stimulera till en ökad oljelinodling men åtgärden har givit föga utslag. 1960 års odling omfattade sålunda 1 700 ha och 1959 års odling var ännu mindre.

Kostnaderna för stödet åt oljelinodlingen uppgick år 1959 till i runt tal 200 000 kr. och torde år 1960 komma att stanna vid ca 700 000 kr.

Jordbruksnämnden framhåller, att man även sett på längre sikt inte torde ha anledning att räkna med att kostnaderna för oljelinodlingen i sin nuvarande utformning kan komma att överstiga en miljon kr. per år. Då spånadslinodlingen är nära besläktad med oljelinodlingen och även fyller syftet att ge odlarna en ökad variationsmöjlighet beträffande de vårsådda grödorna, talar starka skäl för att det belopp om tre miljoner kr. per år, vilket ställts till förfogande för utökning av oljelinarealen, får tagas i anspråk även för att täcka kostnaderna för stöd åt spånadslinodlingen. Jordbruksnämnden upplyser, att på initiativ av nämnden förhandlingar i detta syfte förts och att — under förutsättning av godkännande från statsmakternas sida — överenskommelse träffats mellan SOI och Hallands läns linodlareförening. Överenskommelsen avser tiden för nu löpande period för jordbruksregleringen, eller 1961—1964 års skördar, samt innefattar följande.

Det nu utgående pristillägget för spinnbar fiber avskaffas och ersättes med ett pristillägg för obearbetad halm av spånadslin, vilket utgår för en kvantitet per år av maximalt 8 000 ton halm, som fyller fordringarna för en efter förhandlingar mellan föreningarna fastställd minimikvalitet. Kostnaden härför bestrides ur det belopp om 3 000 000 kr., som förutsättes årligen få disponeras i första hand för stöd åt oljelinodlingen och i den mån beloppet ej behöves tagas i anspråk för oljelinstöd. Kostnaden för halmpristillägget förutsättes vidare icke komma att överstiga det belopp av ca 1 040 000 kr., som utgjorde kostnaden för fiberpristillägget före sänkningen från 79 till 61 öre per kg. De förut redovisade ekonomiska undersökningarna har visat, att ett prisstöd av denna omfattning erfordras för att linhanteringen inte skall gå med förlust för linodlarföreningen.

Även kostnaden för garantipris å spånadslinfrö bestrides ur förenämnda belopp om 3 000 000 kr. i den mån detta ej behöver tagas i anspråk för stöd åt oljelinodlingen. Garantien maximeras till att omfatta en årskvantitet av 2 400 ton frövara med 18 procent vattenhalt.

Den av jordbruksnämnden förvaltade linoljekassan, vars behållning efter reglering av 1960 års skörd av spånadslinfrö kan uppskattas till i runt tal två miljoner kr., reserveras för framtida behov, bl. a. för det fall att odlingen av matoljeväxter något år skulle få sådan omfattning att SOI inte av införselavgiftsmedel äger täcka kostnaden för stöd åt spånadslinodlingen.

Inlösenpriset för frövaran och prisstödet för halmen fastställs av SOI:s styrelse efter samråd med linodlarföreningen. Sådant beslut skall — i likhet med vad som gäller beträffande beslut om inlösenpris för oljeväxtfrö — vara gällande, därest det biträts av statens representanter i föreningens styrelse och i annat fall inte bli gällande med mindre det godkännes av jordbruksnämnden.

SOI beredes representation i linodlarföreningens styrelse med två ledamöter och två suppleanter samt äger utse en revisor och en revisors-suppleant hos linodlarföreningen.

Jordbruksnämnden framhåller, att den anser den avsedda anordningen av stödet åt linodlingen utgöra en lämplig lösning av de problem, som föreligger, och tillstyrker, att den kommer till utförande i avvaktan på de åtgär-

der, som kan bli resultatet av den nu pågående utredningen om den framtida jordbruksregleringen. Anordningen innebär visserligen, att statsmakterna lämnar organisationerna viss frihet att — i huvudsak inom ramen för de stödkostnader som gällde före sänkningen av fiberprisstödet år 1960 — träffa avgörande angående omfattningen av stödet åt spånadslinodlingen. Någon anledning att befara, att SOI härvid inte skall iakttaga tillbörlig restriktivitet, torde enligt jordbruksnämndens mening dock inte föreligga, då kostnaderna för stödet åt spånadslinodlingen innebär en motsvarande begränsning av föreningens möjligheter att stödja oljelinodlingen.

Jordbruksnämnden upplyser, att det nu framlagda förslaget till omläggning av stödet åt linodlingen vid sammanträde den 4 januari 1961 underställts jordbrukets förhandlingsdelegation, som därvid enhälligt tillstyrkt detta.

Vid de förhandlingar, som förts angående sammankopplingen av stödet åt spånadslinodlingen med stödet åt oljelinodlingen, har även från föreningarnas sida påyrkats, att linodlarföreningens kapital- och ränteskuld för lån från hemslöjdslånefonden skall avskrivas, samt framhållits önskvärdheten av att statsbidrag även fortsättningsvis lämnas till försöksverksamheten i fråga om odling och beredning av spånadsväxter. Med anledning härav anför nämnden följande beträffande linodlarföreningens aktuella balansställning, sådan denna framträder enligt den av revisor Mörck per den 31 oktober 1960 upprättade balansräkningen.

Kapitalskulden utgör, som i det föregående nämnts, 2 764 628 kr. Ränteskulden utgjorde per den 31 december 1960 enligt föreningens beräkning 129 910 kr. 66 öre. Av föreningens tillgångar om tillhoppa ca 6,5 miljoner kr. utgöres ca 3,3 miljoner kr. av fastigheter, maskiner och inventarier samt närmare 0,9 miljoner kr. av varulager. Vilka värden som kan utfås ur dessa tillgångar vid en avveckling av driften är givetvis mycket osäkert. Att man normalt måste räkna med en väsentlig reducering av värdena i sådant fall torde dock vara klart. Vidare torde man i sådant sammanhang böra räkna med att Kungl. Maj:t utnyttjar sin befogenhet att vid behov kunna utfärda förklaring, att krav på återbetalning av statens fordringar inte skall framställas förrän i samband med likvidation av företaget och att de av staten lämnade lånen vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos företaget. Förefintligheten av denna befogenhet torde nämligen utgöra bakgrunden till att föreningens övriga borgenärer ansett sig kunna lämna föreningen krediter. Föreningens skulder enligt den av Mörck uppgjorda balansen per den 31 oktober 1960 utgör tillhoppa omkring 5,2 miljoner kr, varav ca 2,9 miljoner hänför sig till statliga lån och 2,3 miljoner till övriga skulder. Balansen i fråga har i sammandrag följande utseende (1 000 kr.).

<i>Tillgångar</i>		<i>Skulder, eget kapital</i>	
Kassa, bank etc.	20	Statliga lån (inkl. räntor).....	2 895
Fordringar	1 693	Övriga krediter	2 327
Lager	870	Eget kapital	1 315
Främmande andelar	643		6 537
Maskiner, inventarier.....	1 036		
Fastigheter	2 275		
	<u>6 537</u>		

Enligt jordbruksnämndens mening föreligger i nuvarande situation icke tillräcklig anledning att avskryva statens fordran för lån ur hemslöjdslånefonden till linodlarföreningen. Däremot synes det lämpligt, att föreningen nu beviljas räntefrihet för dessa lån för tiden fr. o. m. den 1 januari 1959. Vid utgången av år 1963 torde eljest situationen vara den, att fem års räntebetalningsskyldighet ackumulerats i enlighet med det förut nämnda uppskovsbemyndigandet. Då föreningen vid nämnda tidpunkt knappast torde kunna bestrida detta ackumulerade räntebelopp av ett rörelseöverskott, skulle resultatet sålunda bli, att räntorna betalades med hjälp av tillförda införselavgiftsmedel, vilket knappast ter sig ändamålsenligt.

Till tekniska undersökningar och försöksverksamhet i fråga om odling och beredning av lin har under en följd av år lämnats statsbidrag med 14 000 kr. per år. Vidare har till Sveriges allmänna linodlingsförening årligen lämnats ett belopp av 5 000 kr. såsom bidrag till dennas verksamhet. Med hänsyn till det stora antal speciella problem, som föreligger både på odlings- och beredningsområdet i fråga om lin och då man inte kan påräkna att få dessa problem studerade inom ramen för övrig statlig försöksverksamhet, framstår det enligt jordbruksnämndens mening som angeläget, att särskilt statligt bidrag även i fortsättningen lämnas till dessa ändamål. Nämnden har i sin anslagsskrivelse för budgetåret 1961/62 tillstyrkt statsbidrag med 14 000 kr. till Riksförbundet Lin och hampa och med 6 000 kr. till Sveriges allmänna linodlingsförening.

Anslagsberäkningen för budgetåret 1961/62

Vid bifall till vad jordbruksnämnden i det föregående föreslagit eller tillstyrkt, ändras den i nämndens förenämnda anslagsskrivelse gjorda beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1961/62 för stöd åt odlingen av lin och hampa (1 750 000 kr.), i det att anslagsbehovet för pristillägg för linfiber (beräknat till 1 046 750 kr.) bortfaller. Kvar står den förut beräknade kostnaden för pristillägg för hampfiber om 680 400 kr., för statsbidrag till Riksförbundet Lin och hampa om 14 000 kr. samt för statsunderstöd till Sveriges allmänna linodlingsförening med 6 000 kr. eller tillhoppa avrundat 700 000 kr.

Statskontorets yttrande

Statskontoret framhåller, att som utredningen i ärendet visar, stora svårigheter har uppstått för såväl hamp- som linodlingen i landet. Beredningsverken har råkat i ett prekärt ekonomiskt läge. Under sådana omständigheter måste enligt statskontorets mening givetvis frågan om ett fortsatt statligt stöd omprövas. I betraktande av vad jordbruksnämnden anfört vill statskontoret för sin del icke motsätta sig fortsatta stödåtgärder från det allmännas sida. Vad jordbruksnämnden anfört och föreslagit i detta hänseende föranle-

der i stort sett ingen erinran från ämbetsverkets sida. Det dåliga resultatet vid verket i Visby synes enligt statskontorets mening dock till stor del bero på att odlarna icke följt sin kontraktsevenliga skyldighet att odla viss minimi-areal. Med hänsyn till den av jordbruksnämnden angivna orsaken härtill synes detta emellertid ej böra läggas dem till last. Statskontoret anser sig därför icke böra motsätta sig jordbruksnämndens förslag till ökat stöd till hamperedningsverket innevarande budgetår. Ämbetsverket förutsätter dock härvid, att odlingsarealen hampa under år 1961 blir så stor, att stipulerad odlingsskyldighet för avtalsperioden icke eftersättes. I detta sammanhang framhåller statskontoret önskvärdheten av att hampodlarföreningen så snart ske kan återupptager räntebetalningen å statslånen, så att ränteskulden såvitt möjligt hålles nere. Den föreslagna räntefriheten för linodlarföreningens lån synes även tills vidare böra begränsas för tiden till och med den 31 december 1963. I övrigt föranleder jordbruksnämndens utredning och förslag icke någon erinran från statskontorets sida.

Departementschefen

Grunderna för fortsatt stöd åt odlingen och beredningen av lin och hampa från och med 1957 års skörd behandlades vid 1956 års riksdag (prop. 1956: 38; JoU 6; rskr. 130). Vissa ändringar i och kompletteringar av sagda grunder beslutades av 1957 års riksdag (IX ht 1957, p. 108; prop. 1957: 147; JoU 31; rskr. 338). Linberedningsverksamheten är koncentrerad till Hallands läns linodlareförenings verk i Laholm. Beredning av hampa sker endast vid Gotlands hampodlareförenings verk i Visby. Det årliga stödet lämnas i form av ett pristillägg till beredningsverken, vilket utgår per kilogram spinnbar fiber upp till en totalkvantitet av 1 325 ton linfiber och 720 ton hampfiber. För 1960 års skörd utgör pristilläggen för lin- och hampfiber 61 respektive 94,5 öre per kilogram stödberättigad vara. Härutöver har både linodlarföreningen och hampodlarföreningen erhållit lån ur hemslöjdslånefonden. Enligt beslut av 1959 års riksdag (prop. 1959: 147; JoU 29; rskr. 283) kan föreningarna medges uppskov med erläggande av de under åren 1959—1963 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för de föreningarna ur hemslöjdslånefonden beviljade lånen. För spånadslinfrö har årligen fastställts ett garantipris. För infriande av garantien har medel utgått ur en av statens jordbruksnämnd förvaltat linoljekassa.

Vid behandlingen av det fortsatta stödet åt linhanteringen och den i samband därmed gjorda granskningen av Hallands läns linodlareförenings ekonomiska ställning uttalade jag i propositionen 1960: 67, utan erinran från riksdagens sida, att jag med hänsyn till bland annat vad som i ärendet uppgivits beträffande linodlarföreningens dåvarande ekonomiska ställning och de faktorer, som påverkade föreningens fortsatta arbetsmöjligheter, ansåg mig böra tillstyrka att det statliga stödet åt linhanteringen bibehölls tills vidare under ytterligare något år. I fråga om hamphanteringen uttalade jag samtidigt att jag ej funnit anledning att då föreslå någon ändring av grun-

derna för det årliga statsstödet. I detta sammanhang anmälde jag vidare att det sedan Sverige anslutit sig till Europeiska frihandelssammanslutningen kunde visa sig nödvändigt att ompröva frågan om statsstödet till den svenska lin- och hamphanteringen med utgångspunkt från vissa i konventionen intagna regler rörande rätten att använda statliga stödåtgärder. Jag meddelade även, att jag hade för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt statens jordbruksnämnd att närmare utreda förevarande spörsmål. I anslutning härtill uppdrog Kungl. Maj:t den 5 maj 1960 på min föredragning åt jordbruksnämnden att, efter samråd med kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och arbetsmarknadsstyrelsen i vad på dessa myndigheter ankom, dels närmare utreda frågan om det statliga stödet åt lin- och hamphanteringen efter Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen, dels i samband härmed närmare utreda Hallands läns linodlareförening och Gotlands hampodlareförening ekonomiska ställning samt föreningarnas möjligheter i övrigt till fortsatt verksamhet, dels före den 1 februari 1961 till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag till vilka resultatet av nämnda utredningar kunde föranleda.

I anledning av nämnda uppdrag har jordbruksnämnden såsom redovisats i det föregående, efter anbefallt samråd med nyssberörda myndigheter, framlagt vissa förslag. I de till grund för förslagen redovisade undersökningarna beröres först frågan huruvida de statliga stödåtgärderna på lin- och hamphanterings område strider mot EFTA-konventionens bestämmelser. Jordbruksnämnden konstaterar därvid, att lin och hampa enligt EFTA-konventionens gränsdragning inte hänförs till de jordbruksvaror, som enligt konventionens artikel 21 är undantagna från bland annat bestämmelserna i konventionens artikel 13 angående statliga stödåtgärder. Artikel 13 förbjuder vissa former av statligt exportstöd samt andra stödåtgärder med huvudsakligt syfte eller verkan att motverka fördelarna av undanröjandet eller frånvaron av tullar och kvantitativa restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna.

Jordbruksnämnden framhåller, att några hinder för export av fiber utav lin och hampa till Sverige inte föreligger. Produktionen av nämnda fibrer är dessutom förhållandevis liten i EFTA-länderna, i varje fall jämfört med dessa länders förbrukning. Behovet tillgodoses därför i stor utsträckning genom import från andra länder än EFTA-länder. Jordbruksnämnden anför vidare, att stödet åt lin- och hamphanteringen i Sverige, vilket tillkommit av beredskapsskäl och bibehållits främst av hänsyn till jordbruket, uteslutande kommer odlarna tillgodo och inte föres vidare till köparna av lin- och hampberedningsverkens produkter. Detta förhållande gäller såväl de hittillsvarande stödet som de nya stödåtgärder, som föreslås av jordbruksnämnden. Med hänsyn till här anförda förhållanden framstår det enligt nämnden som tydligt, att det svenska stödet till lin- och hamphanteringen inte kan ha till syfte att motverka de fördelar, som kan förväntas av frånvaron av tullar och kvantitativa restriktioner i handeln mellan medlemsstaterna. Någon anledning att befara, att tillämpningen av stödåtgärderna skall motverka sagda fördelar synes ej heller föreligga. Statsstödet åt lin- och hamphanteringen torde därför enligt jordbruksnämndens uppfattning inte kunna kom-

ma i konflikt med EFTA-konventionens artikel 13. Jordbruksnämndens framställning föranleder i denna del ingen erinran från min sida.

Den av jordbruksnämnden redovisade undersökningen av Gotlands hampodlareförenings ekonomiska ställning visar bland annat, att föreningen numera helt saknar ekonomiska reserver och att föreningen vid en nu företagen likvidation sannolikt inte skulle kunna helt tillgodose sina borgenärer. Denna situation, som inte kunnat undgås trots de hittillsvarande statliga stödåtgärderna, utgör resultatet av sammanträffande olyckliga omständigheter, varöver föreningen inte kunnat råda. Sålunda har råvaran för föreningens produktion, hamphalmen, såväl till kvantitet som kvalitet oförmånligen påverkats av de ogynnsamma väderleksförhållanden, som rått för jordbruket ett flertal år under 1950-talet. Samtidigt har prisnivån för föreningens produkter utsatts för en kraftig press nedåt under flera år.

Ej heller under innevarande produktionsår kan hampodlarföreningen påräkna ett normalt driftsresultat vid beredningsverket. 1960 års skörd av hamphalm har nämligen blivit såväl kvantitativt som kvalitativt svag. De verkställda beräkningarna av driftsutfallet pekar på ett betydande underskott efter normala avskrivningar.

Vad gäller hampodlarföreningens möjligheter att fortsätta driften vid verket visar emellertid en av jordbruksnämnden framlagd prognos, att föreningens rörelse vid rådande låga fiberpriser, nuvarande statliga pristillägg och nuvarande kostnadsförhållanden samt normala betingelser i övrigt kan fås att balansera och till och med att lämna ett visst, ehuru obetydligt överskott, därest ett tillräckligt råvaruunderlag kan erhållas. I sistnämnda hänseende ställes stora förhoppningar på nya hampsorter, vilka ger såväl högre halmskörd som högre fiberutbyte än de hittillsvarande och vilka föreningen avser att i fortsättningen i betydligt större utsträckning än för närvarande låta odlas. Jordbruksnämnden framhåller, att det för nämnden givetvis inte är möjligt att hysa någon grundad åsikt om möjligheterna att med hjälp av nya hampsorter förverkliga de i prognosen angivna förutsättningarna i fråga om halmskörd och fiberutbyte. Genom alternativa beräkningar visar nämnden emellertid, att en viss trygghetsmarginal finnes i det beräknade driftsutfallet.

Mot bakgrund av vad som i ärendet uppgivits beträffande hampodlarföreningens ekonomiska ställning och de faktorer, som påverkar föreningens fortsatta arbetsmöjligheter — varvid övergången till nya hampsorter med högre avkastning än hittills synes kunna tillmätas viss betydelse för att tillgodose kravet på ett tillfredsställande råvaruunderlag för beredningsverket — har jag i likhet med jordbruksnämnden ej funnit anledning att nu föreslå någon ändring av grunderna för det årliga statsstödet till hamphanteringen. Liksom jordbruksnämnden lägger jag därvid stor vikt vid den särskilda betydelse hampodlingen och hampperedningen ur sysselsättningssynpunkt har för det gottländska näringslivet. Med hänsyn härtill finner jag det också naturligt att förutsätta, att hampodlarföreningen på allt sätt söker uppnå en i förhållande till beredningsverkets kapacitet väl avpassad odlingsareal.

Jag föreslår alltså, att till 1961 års hamphantering skall i likhet med närmast föregående år utgå stöd i form av statligt pristillägg med högst 94,5 öre per kilogram hampfiber upp till en högsta kvantitet av 720 ton fiber. Bidragskostnaderna kan därvid beräknas uppgå till högst 680 400 kronor.

Såsom framgått av det föregående är emellertid en förutsättning för att hampodlarföreningen — med beaktande av även nyss förordade, statliga stöd i form av pristillägg — skall kunna fortsätta driften under produktionsåret 1961/62, att föreningen erhåller hjälp att täcka de förluster, som beräknas uppkomma under innevarande produktionsår i anledning av 1960 års svaga skördeutfall. För att sätta föreningen i stånd att övervinna den nu aktuella krisen synes, såsom jordbruksnämnden föreslagit, föreningen böra berättigas att — för att täcka nämnda förluster — av det för budgetåret 1960/61 för pristillägg till hampfiber beräknade beloppet å omkring 680 000 kronor tillgodogöra sig ett belopp av intill 350 000 kronor utöver det belopp, som kan komma att utbetalas till föreningen för pristillägg för tillverkad fiber av spinnbar kvalitet. Det synes böra ankomma på jordbruksnämnden att, när utfallet av föreningens verksamhet under innevarande produktionsår bättre kan överblickas, efter ytterligare granskning av det ekonomiska utfallet besluta om storleken av de medel, som inom ramen för nyssnämnda belopp å 680 000 kronor bör tillföras hampodlarföreningen i anledning av 1960 års skördeförlust.

Den av jordbruksnämnden redovisade undersökningen av Hallands läns linodlareförenings ekonomiska ställning visar bland annat, att föreningens tillgångar utöver skulder minskat rätt betydligt under verksamhetsåret 1959/60. Rörelsen har nämligen visat underskott till följd av bristande råvaruunderlag beroende på 1959 års ringa linhalmskörd. För denna skörd utgick det högre pristillägget om 79 öre per kilogram spinnbar fiber.

Vad gäller linodlarföreningens möjligheter att fortsätta driften vid beredningsverket visar en av jordbruksnämnden framlagd prognos, som utgår från vad som i nuvarande läge betecknas som normala betingelser, att verket skulle lämna ett betydande underskott. För att verket inte skall gå med förlust, skulle enligt utredningen erfordras, att det statliga pristillägget höjes från det för 1960 års skörd fastställda beloppet å 61 öre per kilogram till det för närmast föregående års skörd gällande beloppet å 79 öre per kilogram.

Enligt jordbruksnämndens uppfattning är det inte lämpligt att helt slopa stödet till spånadslinodlingen, när den ersättningsodling, som skulle upptagas på spånadslinarealen, kan beräknas medföra en minst lika stor stöd-kostnad för folkhushållet som stödet för linhanteringen. Vid en nedläggning av linberedningen skulle man dessutom få räkna med vissa nackdelar och förluster, såsom bortfall av ett värdefullt inslag i växtföljden, sämre förhandlingsläge och högre priser vid importen av linfiber än för närvarande samt problem vid avspärrningssituationer.

Jordbruksnämnden har emellertid framhållit, att det numera tillämpade systemet med beslut från år till år i fråga om stödet åt linhanteringen med-

fört betydande nackdelar för linodlarföreningens verksamhet och hämmat dennas rationaliseringsmöjligheter. För nämnden har det därför framstått som önskvärt att kunna finna någon annan anordning än budgetanslag för stödet till spånadslin. Nämnden har dock framhållit, att någon möjlighet att anordna ett gränsskydd för lin i form av införselavgifter i likhet med vad som tillämpas för de flesta andra jordbruksprodukter inte torde föreligga.

I syfte att undvika nyss berörda stödsystem samt för att bereda möjligheter till fortsatt odling av spånadslin har jordbruksnämnden upptagit förhandlingar med linodlarföreningen och Sveriges oljeväxtintressenter, förening u. p. a., om en avveckling av det direkta statsstödet till spånadslinodlingen och en sammankoppling av stödet åt spånadslinodlingen med stödet åt oljelinodlingen inom ramen för vad som enligt beslut av 1959 års riksdag under vissa förutsättningar kan lämnas oljelinodlingen med hjälp av införselavgiftsmedel för fettvaror. Förhandlingarna har lett till förut nämnda överenskommelse mellan föreningarna, vilken avser återstoden av den nu löpande perioden för jordbruksregleringen eller 1961—1964 års skördar. Överenskommelsen har enhälligt tillstyrkts av jordbrukets förhandlingsdelegation.

Efter överbägande av det utredningsmaterial, som förebragts, och alla de synpunkter, som i övrigt anförts i ärendet, har jag ansett mig böra tillstyrka den enligt nyssnämnda överenskommelse föreslagna anordningen av stödet åt spånadslinodlingen. Det synes mig emellertid lämpligt att efter ett par års erfarenheter kunna upptaga frågan till prövning.

Ifrågavarande stöd torde sålunda från och med innevarande års skörd böra anordnas på följande sätt.

Det nu utgående statliga pristillägget för spinnbar linfiber ersättes med ett pristillägg för obearbetad halm av spånadslin. Pristillägget utgår för en kvantitet av högst 8 000 ton halm, som fyller fordringarna för en efter förhandlingar mellan föreningarna fastställd minimikvalitet. Kostnaden för pristillägget bestrides ur det belopp om 3 000 000 kronor, som enligt förut nämnda bemyndigande av 1959 års riksdag förutsatts årligen skola få disponeras för stöd åt oljelinodlingen. Beloppet avses i fortsättningen i första hand skola användas för stöd åt oljelinodlingen och — i den mån beloppet ej behöver tagas i anspråk för stöd åt denna odling — för stöd åt spånadslinodlingen. Den sammanlagda kostnaden för pristillägget för linhalm skall dock inte överstiga ett belopp av 1 040 000 kronor, d. v. s. kostnaden för pristillägget för linfiber före sänkningen av tillägget från 79 till 61 öre per kilogram.

Kostnaden för infriandet av prisgarantien å spånadslinfrö, vilken hittills bestritts av medel ur en av jordbruksnämnden förvaltat linoljekassa, skall i fortsättningen bestridas ur förenämnda belopp om 3 000 000 kronor i den mån beloppet inte behöver tagas i anspråk för stöd åt oljelinodlingen. Prisgarantien begränsas till en kvantitet av 2 400 ton spånadslinfrö med 18 procent vattenhalt.

Nyssnämnda av jordbruksnämnden förvaltade linoljekassa, vars behållning efter infriande av prisgarantien för 1960 års skörd av spånadslinfrö uppskattas till i runt tal 2 000 000 kronor, skall reserveras för framtida behov, bland annat för det fall att odlingen av matoljeväxter något år skulle få sådan omfattning, att oljeväxtintressentföreningen inte äger att av införselavgiftsmedel täcka kostnaden för stöd åt oljelinodlingen.

Garantipriset för spånadslinfrö och pristödet för spånadslinhalm skall fastställas av oljeväxtintressentföreningens styrelse efter samråd med linodlarföreningen. Beslut att fastställa garantipris skall, i likhet med vad som nu sker beträffande oljeväxtintressentföreningens beslut om inlösenpris för oljeväxtfrö, gälla blott om det biträts av statens representanter i föreningens styrelse. I annat fall skall beslutet inte bli gällande med mindre det godkännes av jordbruksnämnden.

Vidare skall oljeväxtintressentföreningen beredas representation i linodlarföreningens styrelse med två ledamöter och två suppleanter ävensom äga utse en revisor och en revisorssuppleant hos linodlarföreningen.

Enär för stödet åt spånadslinodlingen avses skola användas medel, som influtit vid upptagande av införselavgifter för fettvaror, anser jag mig böra föreslå, att det skall åligga jordbruksnämnden att — i samband med förslag beträffande storleken av stödet åt oljelinodlingen — lämna en redovisning för användningen av ifrågavarande införselavgiftsmedel under nästföregående produktionsår och preliminära beräkningar för användningen av sagda medel under det löpande produktionsåret.

Enligt beslut av 1959 års riksdag (prop. 1959:147; JoU 29; rskr. 283) har som förut nämnts både linodlarföreningen och hampodlarföreningen medgivits uppskov med erläggande av de under åren 1959—1963 till betalning förfallande amorteringarna på och räntorna för föreningarna ur hemslöjdslånefonden beviljade lån. Jordbruksnämnden har nu anmält, att oljeväxtintressent- och linodlarföreningarna vid de förhandlingar, som förts med dem angående det fortsatta stödet åt spånadslinodlingen anhållit, att linodlarföreningens kapital- och ränteskuld för lån från hemslöjdslånefonden måtte avskrivas. Nämnden har emellertid i nuvarande situation inte funnit tillräcklig anledning att förorda, att statens fordran för lån ur sagda fond till föreningen avskrives. Däremot har det syntts nämnden lämpligt, att föreningen nu beviljas räntefrihet för dessa lån från och med den 1 januari 1959. För min del finner jag inte anledning att nu taga ställning till spörsmålet om en avskrivning av vare sig kapital- eller ränteskulder för föreningen ur hemslöjdslånefonden lämnade lån.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat, bortfaller det hittillsvarande anslagsbehovet för pristillägg för linfiber. För pristillägg för hampfiber kan bidragskostnaderna för budgetåret 1961/62, såsom förut anförts, beräknas till 680 400 kronor. Till nu sagda belopp kommer bidrag till vissa odlingsförsök m. m. till ett sammanlagt belopp av 20 000 kronor. Det

totala medelsbehovet för stödjande av odlingen och beredningen av hampa, m. m. kan sålunda beräknas till avrundat 700 000 kronor. De för stödet erforderliga medlen bör liksom hittills utgå ur det under nionde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. I det under sagda anslag för budgetåret 1961/62 äskade beloppet å 124 000 000 kronor har för nu ifrågavarande ändamål beräknats ett belopp av 1 500 000 kronor. Till frågan om en ändring av det till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område äskade beloppet i anledning av vad som föreslagits i det föregående torde jag få återkomma i ett senare sammanhang.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels godkänna, att stöd åt odlingen av spånadslin av 1961—1964 års skördar anordnas enligt i huvudsak de riktlinjer, som angivits i det föregående;

dels medgiva Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts be- myndigande, statens jordbruksnämnd att vidtaga erforderliga åtgärder för stöd åt odlingen av spånadslin av 1961—1964 års skördar i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i det föregående;

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för stöd åt odlingen av hampa under regleringsåret 1961/62 i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i det föregående;

dels medgiva, att av det för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, må såsom särskilt bidrag i anledning av skadorna å 1960 års skörd av hampa, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i det föregående, tagas i anspråk ett belopp av högst 350 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Jan Brandt

Bilaga 1

Svensk export av linfiber under januari 1958—oktober 1960, ton

Importland	1958			1959			1960 jan.—okt.		
	Tåga	Blånor	Summa	Tåga	Blånor	Summa	Tåga	Blånor	Summa
Norge	—	40,3	40,3	—	30,3	30,3	—	20,2	20,2
Danmark	—	64,6	64,6	—	—	—	—	20,4	20,4
Finland	—	479,7	479,7	—	596,4	596,4	—	348,3	348,3
Västtyskland	55,2	35,1	90,3	—	40,0	40,0	—	29,6	29,6
Holland	—	—	—	—	—	—	—	1,0	1,0
Belgien	—	—	—	—	10,1	10,1	—	54,7	54,7
Storbritannien	—	287,8	287,8	—	281,3	281,3	—	202,2	202,2
Italien	—	131,6	131,6	—	140,4	140,4	—	123,1	123,1
USA	—	—	—	—	10,1	10,1	—	—	—
Summa	55,2	1 039,1	1 094,3	—	1 108,6	1 108,6	—	799,5	799,5

Anm. Exporten har i huvudsak omfattat icke spinnbara blånor för pappers- och drevtillverkning.

Svensk import av linfiber januari 1958—oktober 1960, ton

Exportland	1958			1959			1960 jan.—okt.		
	Tåga	Blånor	Summa lin-fiber	Tåga	Blånor	Summa lin-fiber	Tåga	Blånor	Summa lin-fiber
Belgien	996	279	1 275	842	596	1 438	829	86	915
Danmark	129	78	107	15	145	150	—	45	45
Frankrike	—	—	—	—	—	—	41	—	41
Kina	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Nederländerna	229	36	265	229	—	229	43	—	43
Sovjetunionen	400	278	678	438	153	591	529	419	948
Storbritannien	40	10	50	12	—	12	—	—	—
Västtyskland	—	10	10	—	—	—	—	—	—
Summa	1 694	691	2 385	1 526	894	2 420	1 442	555	1 997

¹ Sannolikt har hela importen från Danmark åren 1958 och 1959 bestått av blånor, enär priset på den i statistiken redovisade tågakvantiteten är så lågt — 71 resp. 83 öre — att det icke kan gälla tåga.

Bilaga 2

Svensk export av hampblånor 1958—1960, ton

Importland	1958	1959	1960
Finland	91,7	114,9	59,1
Storbritannien	—	—	5,0
Summa	91,7	114,9	64,1

Anm. Exporten har utgjorts av icke spinnbara blånor avsedda för papperstillverkning.

Svensk import av mjukhampa¹ januari 1958—oktober 1960, ton

Exportland	1958			1959			1960 jan.—okt.		
	Tåga	Blånor	Summa lin-fiber	Tåga	Blånor	Summa lin-fiber	Tåga	Blånor	Summa lin-fiber
Bulgarien	46	9	55	12	—	12	—	—	—
Indien	—	—	—	—	—	—	—	18	18
Italien	20	—	20	23	—	23	48	—	48
Jugoslavien	15	55	70	15	45	60	31	156	187
Kina	48	1	49	5	—	5	112	—	112
Nederländerna	—	—	—	2	7	9	16	5	21
Storbritannien	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Spanien	—	—	—	—	—	—	—	10	10
Österrike	15	—	15	—	—	—	—	—	—
Ungern	—	—	—	—	—	—	—	10	10
Västtyskland	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Summa	144	65	209	57	52	109	207	204	411

¹ S. k. indisk hampa har ej medtagits.

² Sannolikt reexport, när mjukhampa icke odlas i dessa länder.

Besädd areal, antal odlare, areal per odlare, skörd av halm och frö, totalt samt i kg per ha, för 1951—1960 års odling av hampa på Gotland

Årsskörd	Besädd areal, ha	Antal odlare	Areal per odlare, ha	Halmskörd		Fröskörd	
				totalt, ton	kg/ha	totalt, ton	kg/ha
1951	832	332	2,51	3 523	4 235	176	211
1952	924	368	2,51	1 703	1 843	1	2
1953	1 144	505	2,27	5 761	5 036	35	31
1954	1 025	462	2,22	4 901	4 781	97	94
1955	1 047	444	2,36	4 428	4 230	105	100
1956	803	343	2,34	3 834	4 775	29	36
1957	973	444	2,19	4 353	4 474	54	55
1958	1 035	443	2,34	3 982	3 848	60	58
1959	939	392	2,40	3 832	4 081	80	85
1960	682	295	2,31				

Likvid till de gotländska odlarna i kr. för halm och frö, totalt och per ha vid 1951—1960 års hampodling

Årsskörd	Totalt, kr.	Per ha, kr.	Årsskörd	Totalt, kr.	Per ha, kr.
1951.....	596 488	717	1956.....	510 176	635
1952.....	174 456	189	1957.....	616 355	633
1953.....	798 380	698	1958.....	531 809	514
1954.....	678 958	662	1959.....	614 737	655
1955.....	638 110	609			

Bilaga 4

Svensk hampfiberförsäljning 1951—1959

År	Tåga		Blånor	
	ton	kr.	ton	kr.
1951.....	127	2: 64	1 150	1: 49
1952.....	112	3: 10	878	1: 67
1953.....	28	2: 77	576	1: 11
1954.....	78	2: 59	702	1: 27
1955.....	100	2: 48	840	1: 33
1956.....	59	2: 44	778	1: 19
1957.....	70	2: 41	729	1: 28
1958.....	40	2: 29	643	1: 19
1959.....	33	2: 02	632	1: 20
1960 jan.—nov.	15	2: 04	598	1: 32

**Skrift av Gotlands hampodlareförening u. p. a., Visby,
angående rätt att disponera hela anslaget till stödjande av
1960 års hampodling**

Till Konungen

Växtodlingen på de gotländska myrjordarna har drabbats särskilt hårt av ogynnsam väderlek under de senaste åren. Frost, torra och ymnig nederbörd har omväxlande varit förhärskande under så långa perioder, att växtligheten tagit stor skada och bärgningen av grödorna försvårats eller delvis omöjliggjorts. Då hampan är en utpräglad myrjordsgröda, har detta växtslag varit mera utsatt för bärgningsskador än växtodlingen på fastmarksjord på grund av ofta förekommande översvämningar av de lågt liggande myrjordarna.

Under år 1958 omfattade arealen av hampa 1 035 ha. Hampan såddes under gynnsamma väderleksförhållanden och stod mycket lovande fram till mitten av juni, då en period frostnätter bröt ner de flesta odlingarna. Hampan repade sig aldrig efter detta och skörden blev därför mycket låg liksom också fiberutbytet. Skörderesultatet blev knappt 3 900 kg halm/ha med en fiberhalt uppgående till endast 15,5 % eller den lägsta avkastningen under 1950-talet. Totallikviden till odlarna stannade vid i medeltal endast 520 kronor per hektar. Trots det för odlarna nedslående ekonomiska resultatet tecknades följande år, d. v. s. 1959, 939 ha hampa. Under denna sommar föll ingen nämnvärd nederbörd på Gotland från maj till början av oktober. Då myrjordarna har större vattenhållande förmåga än flertalet fastmarksjordar, skadades hampan icke så svårt av torkan som åtskilliga andra grödor. Den ihållande torkan förorsakade dock, att halmskörden blev något lägre än normalt, men fiberkvaliteten blev god och det procentuella fiberutbytet högt.

De svåraste verkningarna av torkan kom för hampans vidkommande först 1960. Den insådd av vall, som utfördes våren 1959 och som normalt ingår i växtföljden, hade på fastmarken totalt misslyckats genom torkan och måste plöjas upp. Det gällde stora arealer, där man således gick miste om höskörd i år. För att säkerställa behovet av foder till djuren lät odlarna därför sina äldre myrvallar — som normalt skulle plöjas upp för hampsådd — ligga kvar för höskörd. Eftersom hampan numera och med all rätt kommer in i växtföljden efter vallbrott, fanns som följd av vad ovan anförts icke tillräckliga arealer tillgängliga för hampodlingen i år och odlingen kom därför icke att omfatta mer än 682 ha. Den minskade hamparealen i år är därför att betrakta som en tillfällig nedgång helt orsakad av 1959 års torra.

En sammanställning av hampodlingen under de närmast föregående åren ser ut som följer:

År	Besådd areal	Kg halm/ha	Halmpris	Kronor/ha inkl. frö
1955.....	1 047	4 299	12: 75	620: —
1956.....	803	4 805	12: 78	639: —
1957.....	973	4 980	13: 30	705: —
1958.....	1 035	3 893	12: 30	520: —
1959.....	939	4 130	14: 58	662: —
1960.....	239 ¹	5 563	14: 61	813: — exkl. frö

¹ Areal från vilken hela hampskörden bärgats.

Om man bortser från förfruktsvärdet, har som synes det ekonomiska utbytet för odlarna varit ganska lågt under dessa år, ofta dock beroende på särskilt ogynnsamma väderleksförhållanden såsom förut har påvisats. — Trots detta har hamparealen under åren 1955—1959 uppgått till i medeltal 960 ha/år och åren 1958—1959 medeltalet 987 ha/år. Härav framgår att intresset för odlingen är stabilt och utan tvekan beroende på det värde — förfruktswärde — hampan har i växtföljden på myrjordarna.

Hampsådden skedde i år under gynnsamma väderleksförhållanden. Uppkomsten blev god och inga frostnätter störde utvecklingen, varför hampfälten under sommaren stod mycket vackra och lovade rekordskörd. Åtskilliga sakkunniga från fastlandet samt hushållningssällskapets tjänstemän på Gotland m. fl., vilka besökt hampodlingarna under juli—augusti månader, voro alla ense om att årets hampskörd borde bli den jämnaste och bästa, sedan hampodlingen återupptogs i början av 1940-talet. Den ständiga och rikliga nederbörden orsakade dock redan i slutet av augusti och början av september översvämningar på en del myrområden och vid tiden för hampskörden var det på flera ställen inte möjligt att komma ut på fälten med traktorer och skördemaskiner. Den hampa, som stod direkt i vatten under längre tid gulnade och vissnade ner. Under en kortare period — ca 14 dagar — i mitten av september sjönk vattnet, så att skörden kunde komma i gång på en del myrar. Under denna tid kunde med forcering av skördearbetet ungefär 80 % av hamparealen skördas och i det närmaste halva arealen bärgas. Efter denna korta period av uppehållsväder fortsatte regnet att falla så gott som dagligen under oktober, november och december fram till dags dato. Någon ytterligare skörd har därför icke varit möjlig och endast mindre kvantiteter halm har kunnat bärgas och beredas direkt, enär halmen icke varit lagringstorr. Det erfordras minst två à tre dagar med gott torkväder för att genomfuktig hamphalm skall bli godtagbart lagringstorr, men så många dagars uppehållsväder i följd har inte inträffat under dessa månader. Då dessutom myrmarken stått direkt under vatten eller varit så uppblött, att den inte burit traktorer eller maskiner, har skörd och transporter från fälten varit i det närmaste outförbara.

Hittills har inlevererats 1 900 ton halm till verket eller ca halva skörden. Den lagrade halmen är till större delen av god kvalitet. En undersökning för några dagar sedan visade, att viss del av den på fälten kvarstående hamphalmen ännu innehåller användbar fiber. Man kan med ledning därav räkna med att ytterligare ca 100 ton halm bör kunna bärgas och beredas direkt utan lagring. Den bärgade halmmängden uppgår således endast till ca 40 % av beredningsverkets normala råvarubehov. För att undvika ett alltför långt driftsstopp har driften lagts om från två-skift till endast dagtid.

Avgörande betydelse för hampodlingens framtida lönsamhet kan tillmätas den nya sorten »Fibrimon», som i år odlats på 208 ha. Den har givit över 5 700 kg halm per ha och mer än 22 % i fiberutbyte. En sammanställ-

ning av skörd och utbyten under de två senaste åren, där »Fibrimon» ingår, ger följande resultat:

År 1959	Areal	halm	% fiber	kg fiber
Medeltal av hela skörden	ha	kg/ha	utbyte	per/ha
Fibrimon	12,0	7 145	22,86	1 633
Övriga sorter	916,0	4 100	16,89	692
År 1960				
Slutleveranser ^{16/11}				
Fibrimon	118,0	5 730	22,3	1 277
Övriga sorter	121,0	5 400	17,1	923

Sorten Fibrimon ger alltså betydligt större fibermängder per hektar än tidigare odlade sorter. Däremot ger den icke moget frö på Gotland. Visserligen har »Fibrimon» endast odlats här under två år, men de erhållna utbytсмängderna har framkommit under två år med så extremt olika väderleksförhållanden — det solrika torkåret 1959 och det solfattiga regnåret 1960 — att man redan nu kan bedöma sortens värde.

För att få god kontakt med odlarna har föreningen indelat odlingsområdet i tjugo distrikt med en intresserad hampodlare som kontaktman i varje distrikt. Efter de osedvanligt stora svårigheterna med skörden i höst och väntade totalförluster för många odlare kallade föreningen i anslutning till årsstämman den 3 december 1960 ombuden till sammanträde för att sondera stämningen och få en mätare på intresset för nästa års hampodling. De nära tjugotalet närvarande ombuden redovisade stämningen bland hampodlarna inom var sitt distrikt och alla uttalanden var positiva. Det framhölls, att stråsädesgrödor och sockerbeter inom samma odlingsområden skadats i minst samma omfattning som hampan. Enligt uppgift från hushållningssällskapet står enbart av vårsäd över 1 000 ha oskördade. Man var optimistisk inför hampodlingen 1961 särskilt med tanke på att utsädestillgången då medger en betydande utökning av odlingen utav de högre avkastande hampsorterna, och man betonade också hampans betydelse i växtföljden för rationellt utnyttjande av myrjordarna.

Den del av årets skörd, som kunnat bärgas, räcker dock som förut anförts endast till 40 % av normal produktion vid verket och de ekonomiska svårigheter, som måste följa, inger föreningens styrelse allvarliga bekymmer i synnerhet som föreningens ekonomiska ställning förut är svag på grund av flera på varandra följande mindre goda skördar under 1950-talet. Styrelsen är fullt medveten om hampodlingens stora betydelse för Gotland och är också — särskilt med tanke på de nya mera rikt givande hampsorter, som numera börjat odlas, samt att beredningsverket är välutbyggt och maskinparken i gott skick — övertygad om att med någorlunda normala skördar under de närmaste åren verkets ekonomi skall kunna stabiliseras. Ett nedläggande skulle betyda stort avbräck för det gotländska jordbruket med ökade svårigheter att fullt utnyttja de värdefulla myrjordarna. Det skulle också betyda, att de investeringar i maskiner och byggnader, som resulterat i ett välutrustat och trimmat beredningsverk, skulle bli ganska värdelösa och att den erfarenhet, som personalen genom många års arbete inom branschen förskaffat sig, inte skulle kunna utnyttjas. Då industrin dessutom som råvara har en rent gotländsk produkt och normalt sysselsätter ca 75 personer, har den stor betydelse för näringsliv och sysselsättning på vår industrifattiga ö.

Årets skördekatastrof kommer emellertid att medföra en sådan försäm-

ring av föreningens ekonomiska ställning, att det blir omöjligt fortsätta verksamheten utan extra stödåtgärder. Erforderligt extra stöd kan dock inrymmas i det redan beviljade anslaget till stödjande av 1960 års hampodling. För detta ändamål har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beviljat ett belopp på 680 400 kronor att utgå med 94,5 öre per kg för en kvantitet av 720 ton bidragsberättigad fiber. Som förut anförts kan av årets skörd endast tillvaratagas ca 2 000 ton halm av beredningsduglig kvalitet. Därav kan framställas totalt ca 400 ton hampfiber, varav omkring 350 ton bör vara av sådan kvalitet, att pristillägg kan erhållas enligt ovannämnda grunder. Följaktligen kan föreningen endast erhålla ca 330 000 kronor ($350\,000 \times 94,5$) av ovannämnda anslag. Rådande knapphet på hamphalm har medfört, att beredningsverket kan drivas i endast ett skift från 1 november 1960 till omkring den 1 juni 1961. Därefter blir ett driftsstopp på minst tre månader ofrånkomligt. Föreningens utgifter under året kommer därför icke att kunna täckas med inkomsterna av försåld fiber + den del av statsbidraget, som kan erhållas enligt ovannämnda grunder. Hur stort belopp, som kommer att erfordras därutöver är emellertid omöjligt att närmare precisera förrän halmen beretts och fibern sålts. Kvaliteten på årets halmskörd varierar nämligen avsevärt och därmed fiberkvaliteten. Det är därför icke möjligt att redan nu beräkna hur mycket fiber, som kommer att tillhöra olika kvalitetsklasser. Då prisskillnaden mellan kvalitetsklasserna är ganska betydande blir föreningens ytterligare stödbehov i hög grad beroende av kvalitetsutfallet. Enligt styrelsens bestämda uppfattning kommer emellertid det erforderliga totalstödet icke att överstiga det redan beviljade anslaget på 680 400 kronor.

Med stöd av vad ovan anförts får Gotlands Hampodlareförening u. p. a. i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t måtte medgiva föreningen rätt att disponera det till stödjande av 1960 års hampodling anvisade anslaget av 680 400 kronor, trots att fiberproduktionen icke kommer att uppgå till maximal bidragsberättigad kvantitet.

Visby den 29 december 1960

Underdånigst

GOTLANDS HAMPODLAREFÖRENING u. p. a.

Eric Johansson

Spånadslinodling anknuten till Hallands läns linodlareförening

Odlingsår	Antal odlare	Areal per odlare, ha	Halmskörd		Fröskörd	
			ton	kg/ha	ton	kg/ha
1951.....	592	2,06	4 867	3 999	931	765
1952.....	557	2,38	6 507	5 356	779	641
1953.....	530	3,01	6 825	4 279	1 079	677
1954.....	547	3,57	8 218	4 210	1 220	625
1955.....	501	4,06	6 617	3 253	1 380	678
1956.....	690	3,14	16 272	4 936	3 315	993
1957.....	519	5,27	10 541	3 853	2 904	1 061
1958.....	426	5,16	9 782	4 465	2 022	923
1959.....	414	5,22	6 588	3 050	2 029	940
1960.....	515	4,80	10 800	4 370	2 500	1 010

Svensk linfiberförsäljning i ton samt kr. per kg 1951—1959

År	Tåga		Blånor	
	Kvantitet, ton	Värde, kr./kg	Kvantitet, ton	Värde, kr./kg
1951.....	833	4: 45	2 239	1: 43
1952.....	1 069	4: 10	1 836	1: 26
1953.....	955	3: 68	1 987	1: 18
1954.....	831	3: 72	2 313	1: 21
1955.....	657	3: 54	2 410	1: 43
1956.....	655	2: 82	1 799	1: 18
1957.....	698	2: 65	1 646	1: 07
1958.....	677	2: 40	1 817	1: —
1959.....	648	2: 27	1 642	—: 87
1960 jan.—nov.	383	2: 62	1 022	1: 02

PM**angående den svenska linodlingen och linet som råvara för
framställning av vissa betydelsefulla artiklar**

Med anledning av att olika meningar stundom göra sig gällande rörande linets betydelse ur försörjnings- och beredningssynpunkt får jag härmed å linspinneriernas vägnar anföra följande.

Linfibern besitter vissa egenskaper, som gör den särskilt lämpad och i vissa fall outhärlig vid framställningen av en mängd för vårt folkhushåll viktiga artiklar. Bl. a. är linet den textiltfiber, som besitter den största draghållfastheten. Därjämte har den särskilt stor motståndskraft mot solljusets nedbrytning samt mot röta. Slutligen är linet en prisbillig fiber. Dessa egenskaper, jämte flera andra, göra, att linet är överlägset andra råvaror för tillverkning exempelvis av presenningsduk, brandslang, tältduk, skotråd m. m.

Vad dessa olika varor beträffar, må framhållas:

Presenningsduk

Just på grund av sin förmåga att motstå inverkan av väder och vind samt sin styrka har linet visat sig långt överlägset exempelvis bomullen för denna artikel. Man räknar sålunda med att en linpresenning normalt varar dubbelt så många användningsdagar som en bomullspresenning. Försök ha gjorts med tillverkning av nylonpresenningar. Nylonet har emellertid icke samma förmåga att utstå solljus som linet. Härtill kommer en merkostnad av c:a 8—12 kr per kvm för nylonpresenningen.

Behovet av presenningar är mycket stort vid såväl krigsfall som beredskap och importavspärning och för att kunna täcka detta synes — om någon inhemsk linråvara ej skulle finnas — en miljoninvestering bli nödvändig i form av beredskapslagring av avsevärda kvantiteter lin.

Brandslang

I omfattande brandhärddar vid exempelvis krig är linnebrandslang att anse såsom lämpligaste slangen, enär den genom att den är fuktig vid användningen ej så lätt angripes av nedfallande bränder etc. För närvarande tillverkas även brandslang av terylene-garn med eller utan inblandning av bomullsgarn. Terylenet är rötbeständigt och har även andra egenskaper, som gör sådan slang mycket användbar i normala fall. Emellertid är teryleneslangen ömtåligare mot nedfallande bränder än linneneslangen och därför mindre lämplig i krigsfall.

Ej endast i krigsfall utan även vid beredskap behövas avsevärda kvantiteter brandslang. En beredskapslagring av terylene-garn härför synes innebära stora extrakostnader. Härtill kommer att terylene-garnet ej har samma vida användningsområde som linet och lagret därför ej kan omsättas så lätt. Av det ovanstående framgår nödvändigheten att tillgång finnes till lin för den viktiga tillverkningen av brandslang.

Tältduk

Av tältduk föreligger enorma behov såväl i krigsfall som vid beredskap. Försvaret har gjort omfattande försök att få fram den lämpligaste typen av tältduk och något bättre material än linne finnes bevisligen ej. Att utan tillgång till inhemsk råvara tillgodose de nödvändiga behoven av tältduk i exempelvis ett importavspärrat läge, synes icke vara möjligt.

Skotråd

Något substitut för linnetråd vid tillverkning av lädersulade skodon har ännu icke framkommit, trots att omfattande försök gjorts med olika konstfibrer. För vår skotillverkning synes alltså i beredskapsfall linnetråden utgöra en nyckelvara.

Åtskilliga exempel förutom de här ovan nämnda varuslagen skulle kunna ytterligare anföras. De stora förbrukarna av linnevaror, vilka äro i hög grad beroende av att en tillverkning av sådana varor kan upprätthållas vid avspärning, äro — förutom den allmänna civila marknaden — *försvarets* olika förvaltningar, som ha stort behov av tältduk, buldan, lärft, skotråd, brandslang, presenningsduk, handdukar etc., de *statliga verken*, som behöva exempelvis presenningsduk, postsäcksväv och buldan samt sjukhusen, som i stor utsträckning använder sig av linnevaror av skilda slag.

Det är alltså uppenbart, att behovet av linråvara inom landet är stort ej endast i krigs- utan även i avspärnings- eller beredskapsfall. I sistnämnda fall är det, enligt vad erfarenheten visar, mycket svårt att, även om fullständig importavspärning icke skulle föreligga, komma över linråvara utomlands med hänsyn till denna råvaras krigsviktiga betydelse. Under dessa omständigheter måste det vara synnerligen angeläget, att den inhemska produktionen av linfiber upprätthålles i nuvarande omfattning. Vid längre tids importavspärning föreligger i så fall även möjligheter att förhållandevis snabbt utöka linfiberproduktionen. Om emellertid denna produktion tillåtes att förfalla, tager det flera år, innan den åter kan byggas upp.

Ytterligare en viktig synpunkt bör i detta sammanhang beaktas. Sovjetunionen har under de senaste två åren målmedvetet dumpat linfiber på den europeiska marknaden i syfte att kväva den västeuropeiska linodlingen. I de traditionellt linproducerande länderna Holland, Belgien och Frankrike har denna odling sålunda sjunkit med hela 40 % jämfört med år 1956. Det vore ur prissynpunkt såväl som ur andra synpunkter mycket farligt, om Sovjet skulle i praktiken skaffa sig monopol på linråvaran, och över huvud taget synes det ytterligt otillfredsställande, om Sverige skulle bli helt beroende av Sovjet i och för täckande av behovet av den nödvändiga råvaran lin. Med även en begränsad tillgång på inhemskt lin står vårt land i ett avsevärt starkare förhandlingsläge, då det gäller kompletterande lininköp från Sovjet. Skulle den svenska linodlingen upphöra finge vi antagligen återigen räkna med en tioårsperiod, innan en fullgod vara kunde framställas. Kostnaderna för dessa experiment skulle också bli enormt stora.

Det har ibland ifrågasatts, om ej en större lagring av lin skulle kunna ersätta en inhemsk linodling. Detta är dock svårt, då avsättningen av en viss vara kan variera från år till år och därmed förbrukningen av till denna använt lin. Dessutom går det i regel ej att lagra lin mer än 3 år, om man har fordringen att fiberstyrkan ej får gå ner något nämnvärt. Vid lagring av lin för brandslangstillverkningen har i dagarna detta problem uppstått och linet måste nu delvis användas till andra produkter och därigenom åsättas ett lägre pris.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla, att för framställning av en mängd varor, som äro viktiga ur försörjnings- och beredskapssynpunkt (krigsfall såväl som beredskap och importavspärrning), linet är en nödvändig råvara. För att kunna planenligt tillfredsställa beredskapsbehoven av dessa varor samt för att jämväl undvika risken av beroendeställning av sovjetiskt lin i framtiden, synes det mig vara av största betydelse, att en inhemsk linodling av nuvarande omfattning bibehålles. Det är också av dessa skäl som de svenska linspinnerierna hela tiden varit intresserade av att lin odlas och beredes i Sverige och på olika sätt stött den svenska linberedningen.

Jonsered den 13 december 1960.

Eric Brodén